

Speelgoedfabriek Sliedrecht

Onderzoek

Ko Verzuu, erkend Nederlands speelgoedontwerper, gaf zijn houten speelgoed de merknaam ADO, hetgeen staat voor Arbeid Door Onvolwaardigen. Daarmee wordt een teer punt in de geschiedenis en de positie van het speelgoed aangesneden. Speelgoed is voor kinderen. Het zijn geen volwaardige producten. Fabrikanten en hun medewerkers worden niet serieus genomen. In het vakblad Gemengde Branche van 1950 staat een terugblik over de periode 1910-1950. De publieke opvatting is als volgt onder woorden gebracht: ‘speelgoed komt uit het buitenland. In tijden van oorlog is de speelgoedindustrie te rechtvaardigen, maar deze industrie verdwijnt als de normale omstandigheden terugkeren’¹.

Het kan nog erger: kinderboeken worden niet als literatuur gezien. Hoogst haalbare kwalificatie voor een auteur is: *schreef ook voor kinderen*. In dat licht is het niet zo vreemd dat bij het bronnenonderzoek in archieven niets of weinig wordt aangetroffen van de grote Nederlandse fabrikanten van houten speelgoed. Als het specifiek om Waddinxveen gaat, dan nog het volgende. Er zijn een paar honderd ansichtkaarten van het oude Waddinxveen. Veel straten, kerken en wat industrie. De firma Alblas (hout), Boonstoppel (verf), Dobbelman (zeep) en Verheul (autobussen) domineren. Van de drie grote speelgoedfabrikanten Okkerse/OKWA, Plomp en Sliedrecht is geen ansichtkaart aangetroffen. Draai ADO eens om. Dan staat er ODA, bijvoorbeeld Oordeel Door Anderen. Het is niet anders.

Inleiding

Spelen is van alle tijden. Houten speelgoed, overgekomen uit Duitsland, is honderden jaren oud. Het eerste gedocumenteerde stukje Nederlands speelgoed, een sleepkoets, dateert van 1789. Dat sluit niet uit dat houtsnijders al veel eerder actief waren. De oorspronkelijk opvatting was dat het houten speelgoed voortkwam uit huisvlijt. In een uitgebreid artikel over het Waddinxveense speelgoed² toont Lourens Bas aan dat dit een misvatting is. In de veenachtige grond nabij Gouda groeiden volop wilgen, een wit en goed snijdbaar soort hout. De houtverwerkingsindustrie ontstond aldaar in de zeventiende eeuw. Het betrof meubels en klein speelgoed. Namen van speelgoedfabrikanten die in de negentiende eeuw bekend waren zijn Bremmer, Gebroeders Plomp, Hoogendoorn en Okkerse (later OKWA). Drie dingen had hun speelgoed gemeen: de ophaalbruggen, koetsen etc. waren vrijwel altijd merkloos, zij waren bijna identiek en voorzien van sterk op elkaar lijkende decoraties.

Box 1: Broek , de Gouwe en Waddinxveen

De gemeente Broek grenzend aan de Gouwe was tot aan het begin de negentiende eeuw één van de vier Heerlijkheden ten zuidwesten van Gouda. In 1811 werden deze heerlijkheden toegevoegd aan Gouda. In 1870 werd het buurtschap Broek onder de naam Zuid Gouwenkade toegevoegd aan de gemeente Waddinxveen. Bij de gemeentelijke herindeling van 1965 ging Broek en omstreken weer terug naar de gemeente Gouda. Het staat thans bekend als het fraai wandelgebied 't Weegje.

De Gouwe, een veenstroom in de twaalfde eeuw. Door het afgraven van veen werd het een kanaalachtige rivier, met een kunstwerk (sluis) aangesloten op de Hollandsche IJssel, met als grote stad Gouda. Oorspronkelijk waren er langs de Gouwe uiterwaarden. Om de waterstand te beheersen werden er langs de Gouwe dijken aangelegd. Aan weerszijden van de Gouwe op de dijk kwam een jaagpad. De Zuidplas ten westen van de Gouwe in de negentiende eeuw, met bijna 7 meter onder NAP is ná het aanleggen van dijken, een ringvaart en het bemalen met windmolens de laagste plaats ter wereld. Op de westelijke oever van de Gouwe tussen de Zuidplas en de Gouwe liggen inmiddels drie leefgemeenschappen: Noord-Waddinxveen, Zuid-Waddinxveen en

Zuid Gouwekade. De namen Noordkade en Zuidkade spreken voor zich. De drie gemeenschappen groeiden naar elkaar toe en in 1870 vormden zij de gemeente Waddinxveen (bron: Wikipedia, bewerking PD).

In de strook land tussen de Noord- en Zuidkade en de ringvaart lag parallel de Alpherwetering, een brede sloot om kwel van beide waterlopen af te voeren naar een eigen gemaal. Later raakte deze wetering in onbruik. Al met al was het een terrein moerasachtig en slechts ten dele begaanbaar. Aan de Zuidkade bij een kromming van de Gouwe dumpten schepen hun lading hout in het water in afwachting van verwerking in de houtzagerij & schaverij Alblas. In de volksmond kreeg deze plek de naam Balkenhaven. Door kanalisatie en versmalling is deze plek verdwenen én werd de Zuidkade over de volle lengte toegankelijk voor vrachtwagens. De bebouwing van de Zuidkade kreeg haar verlenging in de Wilhelminakade. Langs deze kaden vestigden zich de speelgoed-fabrieken van Bremmer en Okkerse. Het vrachtvervoer over water bleef voor beide speelgoedfabrikanten mogelijk. Daarmee was de infrastructuur van wat nu een industrieterrein zou heten compleet.

De afgelopen 150 jaar heeft Waddinxveen zich verzet tegen plannen om te fuseren met één van de vele omliggende steden. En met succes. Thans telt Waddinxveen ruim 35.000 inwoners. Als het om de infrastructuur gaat, dán staat Waddinxveen met de Gouwe, de A12 en drie NS-stations op elke kaart.

Dit document gaat over het ontstaan en het verdwijnen van het sport- en speelgoedbedrijf Sliedrecht BV te Waddinxveen met als frame het houten speelgoed. Daarbij is aandacht voor mensen en producten, maar ook voor overtuiging, overwegingen en beslissingen.

De jaren van Bremmer (1850-1910)

Niet alles is uitgezocht, maar toch even dit. Het is aannemelijk dat de Bremmers uit Overijssel, omgeving Dalfsen komen en zich gevestigd hebben in Noord Waddinxveen en Zuid Waddinxveen, om precies te zijn in de toenmalige Heerlijkheid Broek (wijk Bloemendaal)^{SM}. In de kolom godsdienst staat Nederlands Hervormd.

Het betreft in ieder geval Gerrit Bremmer, van beroep kramer. Bij andere Bremmers staat veelal het beroep van timmerman of houtdraaijer vermeld. Gerrit Bremmer bezat een aantal weilanden in Waddinxveen (kadastraal bekend onder nummer D236, D237 en D238) gelegen aan de Zuidkade, de opgehoogde westoever van de Gouwe. Tegen de dijk aan kleine huizen en daarachter moerasachtig weiland. Jan Bremmer (Broek, 1820) komt zoals opgemerkt uit een familie van timmermannen en houtdraaiers. Achter zijn naam^{SM} staat als beroep aanvankelijk 'timmermansknegt'. Omstreeks 1850 richtte hij zijn speelgoedfabriek op. In 1862 liet hij zich registreren als speelgoedmaker^{SM}. Hij vestigde later zijn bedrijf in het buitengebied van Waddinxveen-Zuid op een van de percelen Gerrit Bremmer.

Het maken van houten speelgoed zoals jojo's, tollen, tot en met kinderkruiwagens was in die tijd een bloeiende huisindustrie, zeker in de winter. De speelgoedfabriek was een familiebedrijf, kleinschalig van opzet met veel uitbesteed werk bij houtsnijders in de naaste omgeving. Veel speelgoed werd in die jaren gemaakt van hout uit de eigen omgeving. Wilgen, populieren- of essenhout omdat deze houtsoorten snel groeiden en na droging zich makkelijk lieten snijden. Op grond van het onderzoek door Lourens Bas² is aannemelijk dat de Bremmers kozen voor blank eikenhout, een duurder en duurzamer houtsoort, wellicht om de concurrentie op afstand te zetten. In de daaropvolgende jaren groeide het bedrijf in gestaag tempo mede door deze houtsnijders in dienst te nemen. Het betrof veelal boerenspeelgoed, goederen en werktuigen van het boerenerf, maar dan in miniatuur.

Uit het streekarchief Midden-Holland kan verder worden opgetekend dat de Bremmers in zowel de mannelijke als vrouwelijk lijn een sterk geslacht waren. Velen passeerden de 80 jaar

maar ook kindersterfte komt voor. Jan Bremmer wordt op de wat late leeftijd van 34 jaar vader. Zijn zoon en beoogde opvolger heette Cornelis (1854). Daarna volgen nog twee zonen: Daniël (1857) en Pieter (1858). Cornelis en Daniël worden beiden geregistreerd als speelgoedfabrikant ^{SM}, Pieter staat als houtdraaiër genoteerd. Het familiebedrijf Bremmer en Zonen is daarmee een feit. De beoogde opvolger Cornelis is lang ongehuwd en de vijftig gepasseerd als zijn zoon Jan Bremmer (1905) wordt geboren. De oude Jan Bremmer is dan 74 jaar. De jongere Daniël huwde al eerste en 'startte' het gezin met vier meisjes die doodgeboren of vroeg overleden zijn ^{SM}. Pas in 1894 werd Marius Daniël Bremmer geboren. Jan Bremmer, de oprichter, overleed in 1909. Hij is slechts twee jaar de naamgever en opa van de jonge Jan geweest. Zakelijk succes enerzijds, zorg en verdriet anderzijds zijn in het kleine Waddinxveen Noord en Zuid en zeker bij de leden van de Nederlands Hervormde Kerk bekend. Het is aannemelijk dat Willem Adrianus Sliedrecht en zijn vrouw Jannetje Staat in deze kring, in deze gemeenschap betrokken waren en nadachten over wat nu heet een bedrijfsovername.

Box 2: Houten speelgoed

Spelen is van alle tijden. Ronde stenen als knikkers of stenen in een (bord)spel, stukken hout na bewerking werden figuren. Houten speelgoed is dan ook van alle tijden. In alle werelddelen wordt in graven houten speelgoed aangetroffen. Hout heeft een praktisch voordeel. Hout is met een scherp voorwerp te kappen, te zagen en te snijden. Hout laat zich makkelijk schuren en schilderen. Kortom, technologische voordelen. Maar hout is meer dan dat. Hout gaat lang mee (duurzaam), voelt zacht en warm aan en heeft daarmee een educatieve waarde. Niet onvermeld mag blijven dat eenieder zich op een stuk hout kan uiten waardoor houtbewerken kan leiden tot kunst. En dat bewerken kan een therapeutisch effect hebben. Daarbij de opmerking dat niet alle houtsoorten zich daartoe lenen. Het hout van de linde, de populier, de berk, de els en wilg laten zich goed snijden en blijven daarna jaren goed. Het zijn de zachtere houtsoorten. Kersenhout en walnoten hout hebben wat meer kleur en tekening. Onbehandeld beukenhout is een inferieur houtsoort: het krimpt en vertoont snel tekens van verval. Ongeschikt voor speelgoed.

Halverwege de 19^e eeuw kiezen de houtsnijders en speelgoedmakers voor het weerbarstige en aanmerkelijk duurdere blank eiken¹. Waarom is onbekend. De geoefende houtsnijder kan met dit eikenhout redelijk uit de voeten: het is hard, sterk, duurzaam maar helaas minder geschikt voor detaillering.

Volgens kenner L. Bas komt het industriële houtsnijwerk over uit Duitsland. Grote namen in het houten speelgoed zijn Hans Beck (Play Mobil), Ole Kirk Christiansen (Lego), Kay Bojesen, de Duitse pedagoog Fröbel, de Zwitser Antonio Vitali. Het zijn er natuurlijk veel meer. De Nederlanders Rokus en Corry Van Blokland (SIO), Maurice Doorduyn, Pieter van Gelder, Floris Hovers, Piet Marée, Jan de Melker, Phemia Molkenboer, Jan Rinke, Ko Verzuu (ADO) en B.W. Wierink, staan in de nationale eregalerij. Wat bekende merken van in Nederland gemaakt houten speelgoed zijn ADO, Bruynzeel, HoZa, Janbibejan, Jumbo, Kapla, Little Dutch, Nootgedagt, Olanda, Okkerse/OKWA, Simplex, SIO, Sliedrecht en Thedo. Ook hier geldt: het zijn er véél meer.

1881

Het is aannemelijk dat oprichter Jan Bremmer vanaf 1875 zijn zonen Cornelis en Daniël, beiden twintigers, betrok bij de bedrijfsvoering. Deze twee Bremmers nemen stapsgewijs de directie over. De betrokkenheid van Pieter Bremmer is onbekend. Daniël Bremmer begon in 1881 een eigen houtwarenfabriek in Waddinxveen Noord. Voor beide bedrijven gold dat de opvolging in mannelijke lijn een punt van zorg moet zijn geweest. De kleinkinderen van Jan Bremmer waren nog jong, te jong om in beide familiebedrijven een rol te spelen. Stoppen is geen optie, doorgaan en plannen maken wel. In die tijd waren handkracht en molens algemeen goed. Stoom was langs de industriële Zuidkade algemeen goed. Elektriciteit was aanwezig maar regelbare en veilige elektromotoren waren nog in ontwikkeling. In 1909 kreeg de speelgoedfabriek een hinderwetvergunning voor het plaatsen van een met gasgestookte houtbewerkingsmachine. Het geeft aan dat Bremmer en Zonen doorging en wellicht voorop

liep met automatiseren en innoveren. Er was in die tijd nog geen AOW, een collectief bedrijfspensioen bestond eveneens niet.

Verkoop van de speelgoedfabriek was een optie om in de oude dag te voorzien. Het werd uiteindelijk verkoop aan handelman Willem Adrianus Sliedrecht en zijn oudere broer, de timmerman en speelgoedmaker Hendrik Willem Sliedrecht. Het is aannemelijk dat verkoper en kopers, beiden met familie in Waddinxveen en Boskoop, elkaar kenden van de Nederlands Hervormde Kerk. De verkoop (deal) vond plaats in 1908. De afhandeling en de praktische overdracht van de speelgoedfabriek J. Bremmer aan de broers Sliedrecht vond plaats in de periode 1909-1910.

Cornelis Bremmer trok zich terug uit de speelgoedfabriek en ging bij zijn broer Daniël werken. Samen met broer Pieter kochten zij de houtwarenfabriek D. van Dulken Pzn (Pieterszoon) op. Na twee jaar stapte Cornelis uit de houtwarenfabriek en werd Daniël Bremmer de enige directeur. In 1914 werd de firma omgezet in de naamloze vennootschap Waddinxveense Houtwarenfabriek, voorheen D. Bremmer Jz (Janszoon). Het bedrijf groeide uit tot een leverancier aan de hout- en metaalverwerkende industrie in Zuid-Holland en ging na de Tweede Wereldoorlog op in de houtgigant Houtex op de Noordkade in Waddinxveen.

De jaren van Willem Adrianus Sliedrecht (1910-1958)

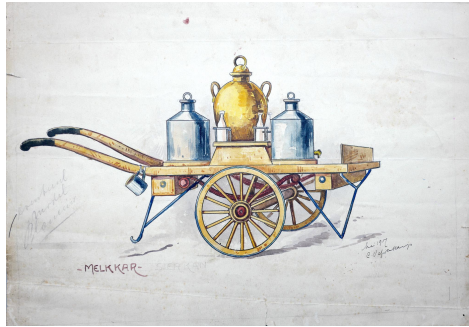
1910

Pieter Sliedrecht kan in dit verhaal over de speelgoedfabriek als de oervader worden gezien. Hij, de vader van Willem Adrianus Sliedrecht (1882-1961) en andere zonen verhuisden halverwege de negentiende eeuw van Boskoop naar IJsselmonde (Rotterdam). Daar, op de hoek van de Dordsteweg en de Smeetlandsedijk begon hij een bedrijf voor timmerwerken en klompen. Daarboven was café *Sociëteit*, latere naam *De Vergulde S*^{BS} gerund door zijn vrouw Trijntje Hendrika de Jong. Pieter Sliedrecht overleed in 1903, het hoekpand werd in 1905 gesloopt. Hendrika overleed na jaren van verzorging door dochter Jaante in 1936. De laatste jaren leefden zij van het geld dat zoon Gijsbert naliet bij zijn overlijden (1919) aan de Spaanse griep. Deze Gijsbert had geld en aanzien verworven met zijn kwekerij in Boskoop en handel met Engeland. Hij was in Zuid-Holland één van de eerste particulieren met een auto. Hendrik Willem Sliedrecht, een andere zoon van Pieter Sliedrecht, werkte als timmerman bij zijn vader. Deze Hendrik Willem, de oudere broer van Willem Adrianus, mag gezien worden als de eerste Sliedrecht-man die op ambachtelijke wijze speelgoed voor de verkoop maakte.

In IJsselmonde ontmoette zoon Willem Adrianus de tien jaar jongere Jannetje Staat (dochter van Teunis Staat en Gerrigje Euser). Wellicht gestimuleerd door zijn jonge vrouw wilden zij beter leven voor henzelf maar ook voor een toekomstig gezin. Dan ligt het voor de hand om van werk en woonplaats te veranderen. In die tijd telde Waddinxveen inmiddels negen ambachtelijke speelgoedfabrikanten met drie tot dertig medewerkers. Willem Adrianus produceerde en verkocht het houten speelgoed vanuit het ouderlijk huis. Daarnaast was hij als handelaar bekend bij de andere speelgoedfabrikanten in de regio Waddinxveen.

Van speelgoedfabriek Bremmer was bekend dat de opvolging in mannelijke lijn in het geding was. Het is goed denkbaar dat zijn jonge vrouw Jannetje, op dat moment 17 of 18 jaar oud, de suggestie heeft gedaan de speelgoedfabriek van Bremmer over te nemen en vervolgens te verhuizen naar Waddinxveen. Zeg maar terug naar het hout en ook terug naar de geboortestreek van zijn vader en familie. Aldus geschiedde. Willem Adrianus leende geld van zijn oudere broer Gijsbert^{WB}. Samen met zijn broer Willem Hendrik begon hij in 1908 in Waddinxveen een speelgoedfabriek. In 1908 kochten zij van Cornelis en Daniël Bremmer de speelgoedfabriek aan de Zuidkade te Waddinxveen. Een jaar later (1912) trouwde hij in IJsselmonde met Jannetje Staat. In die tijd al werd de firma Bremmer/Sliedrecht al gerekend tot de grootsten^{LB, BW}. Het volgende mag niet onvermeld blijven: in die jaren werden de cirkelzaag, de lintzaag, de kolomboormachine en de draaibank via een touw en wipplank met de voet aangedreven^{XX}. Speelgoed werd met de hand beschilderd. Petroleumstellen zorgden voor de verlichting én het vloeibaar houden van de lijm.

Er zijn geen of weinig bronnen die duidelijk maakten wat in deze vroege jaren werd gemaakt. Het is aannemelijk dat W.A. Sliedrecht de producten van Bremmer voortzette: houten speelgoed afgeleid van het boerenerf zoals kleine jukken en spaden, harkjes, mangeltjes, en tollen en kleine voertuigen. Maar ook werd er gewerkt met papiermaché^{XX}. De onderstaande werktekening van een melkkar uit 1917 is illustratief voor het assortiment én voor de mate van detaillering die Sliedrecht in het speelgoed aanbracht.

werktekening melkkar (1917)^{BS}

Het assortiment schoof met strandwagens, koetsen, paardentrams, ophaalbruggen steeds verder op naar het elite speelgoed. Speelgoed van kwaliteit, dat buiten discussie, maar ook speelgoed dat niet of nauwelijks te onderscheiden was van de vele concurrenten.

De samenwerking tussen deze broers Sliedrecht was kennelijk aan slijt onderhevig. In 1922 heeft Hendrik Willem de fabriek verlaten, vestigde hij zich als timmerman/bouwer in Rotterdam en ging Willem Adrianus Sliedrecht alleen verder^{SS}.

In 1923 werd de firma (verplicht) ingeschreven bij de regionale Kamer van Koophandel.

1928

Begin jaren twintig van de vorige eeuw werd Waddinxveen op het elektriciteitsnet van Gouda aangesloten. De firma Sliedrecht kreeg als één van de eerste van het dorp een industrie-aansluiting. De fabriek investeerde door nieuwbouw van een fabriekshal (1930) en het plaatsen van lint- en cirkelzagen, machines die toentertijd lawaai maakten en voor de medewerkers lang niet veilig waren. Willem Adrianus en Jannetje gingen boven in de fabriek wonen, een plek die al snel de bijnaam “de Til” kreeg”.

pand en personeel aan de Zuidkade 229 (en 230) te Waddinxveen^{FS}

Op de gevel stond: W.A. Sliedrecht v/h firma J. Bremmer, Eerste Waddinxveensche Electr. Kinderspeelgoedfabriek, opgericht 1850. In diezelfde periode en begin jaren dertig steeg de vraag naar (houten) speelgoed gestaag. Om hierin te voorzien werden in de fabriek productielijnen opgezet.

Productielijnen waarbij medewerkers gespecialiseerde handelingen uitvoerden zoals machinaal zagen, boren en frezen alsmede schilderen en monteren. Ambachtelijk werk ging over naar automatisering. Elektriciteit voor kracht en licht waren hierbij onmisbaar.

Bij zowel Sliedrecht als Okkerse/OKWA^{xx} leefde de overtuiging dat goed speelgoed staat voor sterk, repareerbaar en doorgeefbaar aan de volgende generatie. Het woord *duurzaam* was toen nog niet bekend. De optelsom van productielijnen én duurzaamheid had tot gevolg dat het ambachtelijke houtsnij- en schilderwerk, kenmerkend voor het vroege houten speelgoed, plaats moest maken voor robuuste, rechthoekige, uniforme modellen. De charme van handgemaakt speelgoed werd ingeruild voor efficiency, nodig om te groeien en te overleven. Blank eikenhout maakt plaats voor gestoomd beukenhout.

Box 3: Beukenhout

De Europese beuk levert in alle redelijkheid hout van slechte kwaliteit. De vezels zijn mooi gelijk, daar bij droging treedt tot wel 15% krimp op. Onbehandeld beukenhout is niet duurzaam en ongeschikt voor constructies. Nee, voor houtsnijwerk werd gebruik gemaakt van eiken en essenhout. Uit de vroege scheepsbouw was bekend dat hout na verwarming zich liet buigen en na afkoeling de nieuwe vorm behield. Welnu, door een warmtebehandeling veranderen alle eigen eigenschappen van datzelfde beukenhout drastisch. In een zogenaamde autoclaaf wordt beukenhout opgewarmd waarbij vochtigheidsgraad en temperatuur nauwlettend worden gevolgd. Druk speelt daarbij geen rol. Wel de duur: De warmte moet tot in de kern doordringen, dus dikke planken en balken liggen een paar uur in de autoclaaf. Na afkoeling krimpt beukenhout nauwelijks en liggen de vezels gestrekt in dezelfde richting. Meest opvallend is de verandering van kleur: het eerst wat vaal gekleurd hout is nu licht oranje met grijze lijnen. Bovendien is door een chemisch proces hard geworden. Zó hard dat bij het boren, frezen, schaven en zagen met een niet-scherpe beitels en een hoog toerental schroeivlekken of brand kan optreden. Gestoomd beukenhout is terug te vinden in drempels, meubels en omdat het splintervrij is ook in speelgoed. En naar zeggen neemt beukenhout het vocht van kinderhandjes op waardoor het bekende warme gevoel ontstaat. De firma Sliedrecht heeft in de loop der jaren expertise opgebouwd in het behandelen van beukenhout. Zelf spraken zij van technisch hout. Daarmee doelden zij op het gebruik van hout in samengestelde constructies. Samengesteld wil dan zeggen samen met andere houtsoorten zoals in panelen of gecombineerd met staal of aluminium. Een houtverwerkend bedrijf heeft altijd een punt van zorg: broei van houtresten en zaagsel (houtmot) met kans op explosie én brand door oververhitting of kortsluiting. Menig houtverwerkend bedrijf heeft hiermee van doen gehad. Meest bekende afnemer was houthandel en kozijnenfabriek Houtex (Waddinxveen): zij produceerden houten kozijnen, Sliedrecht leverde de beukenhouten drempels.

Eind jaren dertig van de vorige eeuw begon de grote depressie, beter bekend als de crisisjaren. De verkoop van speelgoed liep terug, maar met de productie van kleine huishoudelijke artikelen bleef de firma Sliedrecht overeind. Zó kon de fabriek met 7 medewerkers toch overleven. En toen de firma bleef zitten met een grote partij jojo's, schoot de Staat der Nederlanden te hulp. Een scheepsvracht ging naar Batavia^{AS}, een gebaar dat de overheid ook maakte voor de uitgevers van schoolboeken^{PD}.

Ook in die jaren gold dat je nooit zomaar een stuk hout mocht worden weggegooid. Voor een tol of een jojo heb je immers weinig hout nodig. Vader en de drie zonen Sliedrecht ontwierpen in de avonduren zelf het speelgoed en bedachten direct hoe het gemaakt kon worden. De eerste zelfgemaakte machine dateert uit die tijd: een draaiende trommel met een soort van ecoline om het hout te kleuren^{AS}.

Voor de Tweede Wereldoorlog onderscheidde het speelgoed zich door de hoge kwaliteit of noem het maar design. Boerenwagens, postkoetsen, poppenhuizen, ophaalbruggen, alles

groot en in perfectie uitgevoerd. De mooiste producten zoals boerenwagens en koetsen werden in eigen vitrines getoond en bovenal gekoesterd. Meer pronk dan speelgoed.

Directeur W.A. Sliedrecht had drie zonen: Pieter (1913-1976), Teunis (1922-1992) en Gijsbert (1925-2009). Zij groeiden alle drie op, in en bij de fabriek en leerden zo de gewoontes kennen die nu bekend staan als managementvaardigheden. Maar ook voor hen was er in de crisisjaren weinig te doen.

Om ervaring op te doen en wellicht ook om kosten te besparen heeft Pieter enige tijd gewerkt in de speelgoedfabriek van de gebroeders Plomp. Bij de mobilisatie in 1939 werd Pieter gestationeerd in Noordwijk. Tot gevechtshandelingen kwam het daar niet. Aan het begin van de Tweede Wereldoorlog kwam hij weer terug in de zaak^{BS}. Alle drie de zonen gingen bij de firma Sliedrecht werken, genoten een salaris en schoven in de loop der jaren op naar een leidinggevende functie in het bedrijf.

In de oorlogsjaren liep de verkoop terug en de beschikbaarheid van elektriciteit was een punt van zorg. Sliedrecht BV kreeg een klompen-quotum toegewezen, kon daardoor haar machines draaiende houden en daarmee werd een dreigende afslanking of sluiting van de fabriek voorkomen^{AS}.

In kleine kringen was bekend dat in de deels stilgevalen fabriek gewerkt werd aan een mahoniehouten zeilboot van het type BM16m² ^{PS}. Niet zo vreemd want ook in oorlogstijd was er naast het dagelijks leven ontspanning op het water.

1942

In 1942 werd de toen twintigjarige Teunis door het kantongerecht door 'handlichting' gemachtigd namens het de firma Sliedrecht in- en verkooptransacties te doen⁷. Daarmee stond op papier dat hij van economisch belang was voor het bedrijf. Hiermee werd naar alle waarschijnlijkheid voorkomen dat hij voor de Arbeitseinsatz een oproep zou krijgen.

Niet onvermeld mag blijven dat in die jaren de opvatting was dat de oudste zoon de nieuwe directeur zou worden. Zo ook bij de firma Sliedrecht. Het was geen onderwerp van gesprek dat alleen de mannelijk leden van dit familiebedrijf zeggenschap hadden over nu en later.

1945

technisch hout: de bolderwagens, houten wielen met een stalen hoepel^{FA}
(bron: familie-archief Sliedrecht)

Twee, drie jaar na de Tweede Wereldoorlog kwam een einde aan de materiaalschaarste. Fabrikanten en consumenten ontdekten de mogelijkheden van elektriciteit en kunststof. Werkend Nederland kreeg te maken met wat nu heet vrijetijd en recreatie. En aldus was er belangstelling, tijd en geld voor technisch speelgoed. De firma Sliedrecht haakte op de thuis- en recreatiemarkt in met talloze nieuwe producten: schepjes, bolderwagens, strandstoelen, campingtafels en klapstoelen, bridgetafels, sjoelbakken, biljartkeus, vaak een combinatie van hout en metaal. Daarnaast was er een scala aan materialen voor de gymzaal zoals hoepels, ringen, stokken en knotsen. Ondanks draaibanken en freesmachines veel handwerk: de klompenhouten emmertjes bijvoorbeeld werden machinaal gedraaid, stuk voor stuk geschuurd en ondergedompeld in een mengsel van krijt en lijm om ze gekleurd en waterdicht te maken. Productietijd 50 minuten per exemplaar^{KK}. Hoe dan ook, het bedrijf groeide, had behoefte aan meer ruimte voor productie en opslag. Het braakliggende land achter de fabriek tot aan de ringvaart bood perspectief voor deze uitbreiding.

1950

Ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan werd een serie van koetsen en boerenwagens op de markt gezet. Handgemaakte modellen, stuk voor stuk bestemd voor een vitrine. Zo ook voor de eigen pronkkamer.
Opmerking: helaas zijn bij de brand in 1963 de pronkkamer met al haar modellen én de werktekeningen verloren gegaan.

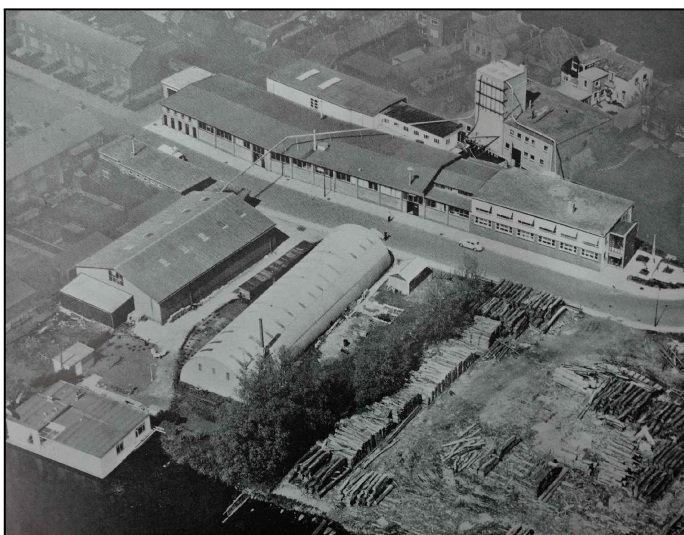
Box 4: Terrein en fabriek

J. Bremmer vestigde zijn bedrijf aan de Zuidkade 229 te Waddinxveen. Het perceel met de fabriek en het woonhuis was normaal breed en vooral diep. Het perceel liep schuin af van de Gouwe naar de Ringvaart. Ongeveer halverwege werd het perceel doorkruist door de voormalige Alpherwetering. Een zelfgemaakte houten brug verbond de beide delen. De oude fabriekshal stond met haar achterzijde met inbegrip van de fundering nagenoeg in deze doodlopende wetering^{BS}. Voor expansie was volop ruimte. De hal voor ruwe houtbewerking en de Romney-opslagloods lagen aan de overkant van het terrein, tegen de Ringvaart aan. Met een lorrie tussen de locatie Zuidkade en Ringvaart werd het interne transport van het hout en de producten gedaan. Mag zeker worden vermeld: de neven Sliedrecht speelden buiten de werkuren maar wat graag met deze lorrie omdat door het aflopende terrein snelheid gemaakt kon worden^{BS}. Wie kwam het meest ver?

Alpherwetering (aquarel, Pieter Sliedrecht^{BS})

Staand op de brug was naar rechts (het noorden) zicht op de katholieke kerk. Links was het terrein leeg. Nou ja, leeg? Koeien en paarden liepen daar rond. Later vestigde zich daar een houtzagerij. Voor de expansie en vernieuwing van het bedrijf was nieuwbouw nodig. Deze nieuwbouw verrees achter de oude fabriek en St. Jorisstraat en bestond onder meer uit een zagerij, metaalafdeling, spuitrij, montagehal en ruimte voor kantoor en personeel. Toen de gemeente Waddinxveen in de jaren vijftig groeide en ruimte nodig had voor de nieuw te bouwen St. Victorwijk, werd de wetering wat versmald en de drainage opgevoerd. Het eerste deel van de nieuwbouwwijk werd in 1957 opgeleverd. De gemeente Waddinxveen kocht van de firma Sliedrecht een strook grond om de St. Victorstraat door te trekken naar het zuiden. Daarmee kreeg de tweede fase van de nieuwbouwwijk een eigen aansluiting op de Zuidkade.

luchtfoto van het bedrijfsterrein (bron BE, FA)

laden en lossen in de St. Victorstraat^{FA}

De St. Victorstraat was daarmee een doorsnijding van het bedrijfsterrein. Aldus kreeg de firma Sliedrecht een achteringang. De lorriebaan verdween, intern transport werd met vorkheftrucks gedaan. Buizen over de weg zorgden voor het transport van houtmot, zaagsel en houtkrullen naar de silo's op het oude terrein. Daar stond een oven voor de verwarming van de hele fabriek. De St. Victorstraat werd het nieuwe adres voor medewerkers, leveranciers, koeriers en kopers. Vanaf dat moment staat St. Victorstraat 54 op alle documenten. In het oude pand kwam ruimte vrij voor de tekenkamer, het archief en de collectie van eigen modellen. Erve W.A. Sliedrecht bleef in het huis aan de Zuidkade 229 wonen. Het contact met de buurt en de burens was goed: Teunis en Gijsbert maakten voor de speeltuinvereniging schommels en andere speeltoestellen. De firma

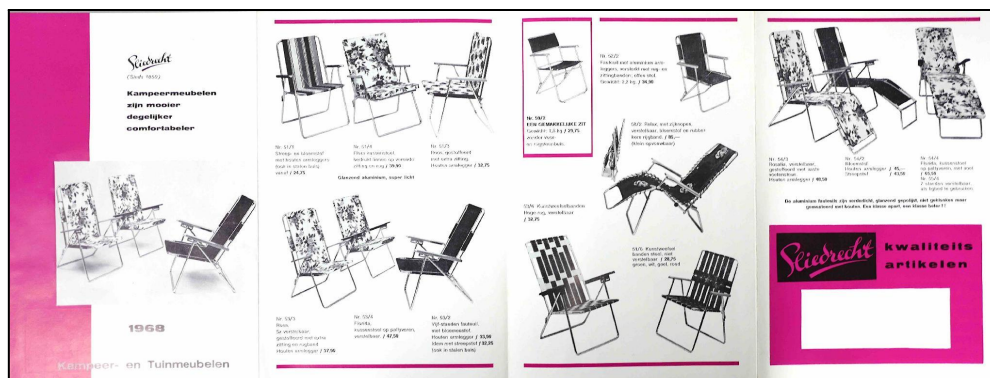
Sliedrecht behoorde in de jaren zestig met 30 tot 50 (bij de piekdagen) werknemers tot de grootste fabrikanten van houten speelgoed in Nederland.

1953

Het bedrijf staat bij de Kamer van Koophandel ingeschreven als W.A. Sliedrecht, Sportspeelgoed-fabriek, KvK-nummer 22256, met als vermelding 'opgericht in 1850'. Het postadres is *Zuidkade 229-230*, telegramadres *Sliedrecht*, telefoon (*K1828*) 393 met als bankier *T. (Tobias) Goedwaagen en Zonen* (Gouda), opgericht als commissionair/bank in 1849^{AS,FA}. Waddinxveen had in die dagen nog geen grote bank. Het is aannemelijk dat W.A. Sliedrecht voor het regelen van een lening of krediet voor de nieuwbouw naar 'leeftijd- en streekgenoot' Goedewagen is gegaan. Deze bank werd begin jaren vijftig van de vorige eeuw overgenomen door de Rotterdamsche Bank en eindigde op haar beurt via de AMRO-bank (1964) in de ABN AMRO Bank (1991).

1955

Begin jaren vijftig kwam de buitenrecreatie voorzichtig tot ontwikkeling. De tenten op het kampeerterrein werden groter. De kampeersers wilden net als thuis aan een tafel op stoeltjes zitten. Lichtmetalen meubels, eenvoudig uit- en inklapbaar voor groot en klein. De firma Sliedrecht zag kansen in deze groeiemarkt en paste haar assortiment en productiemethoden aan. Dat klinkt eenvoudig want aluminium is een gewillig metaal, maar dat ligt anders. Holle buizen klappen bij gebrek aan ondersteuning bij het buigen plat. Gijsbert Sliedrecht bedacht machines, hulpgereedschappen en mallen om holle buizen en platte staven te buigen zonder ernstige vervorming of breuk. In 1955 bracht de firma Sliedrecht haar eerste serie van tuinstoelen op de markt. Gelet op de hout-traditie van de firma Sliedrecht mag hier gesproken worden van een innovatieve topprestatie.

vouwfolder met kampeer, strand- en tuinmeubels^{BS}

Het assortiment bestond uit tafels en stoelen voor in de tuin, op de camping en op het strand, een kinderbedje, een kooktafel etc. In de folder uit 1968 wordt het gewicht vermeld. Sommige meubels pasten in een aluminium draagkoffer.

Maar, als het om de metaalindustrie gaat, dan spant in Europa één land de kroon: (West) Duitsland. Dat land had voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog ervaring opgedaan met het geïndustrialiseerd smelten, gieten, walsen en buigen van zowel staal als aluminium ten behoeve van haar wapens. Na de oorlog werd in (West)Duitsland het Marshalplan in werking gezet. Het machinepark en de ervaring werden aangewend om de auto-industrie groot te maken. Het bouwen van vliegtuigen was en bleef verboden. Het machinaal produceren van aluminium profielen en de verwerking daarvan in meubels moet in dat licht worden gezien als de doorstart van een slapende bedrijfstak. Al snel bracht (West)Duitsland betaalbaar en

goed te vormen aluminium op de markt. De staal- en aluminiumproducten overspoelde Europa. Het kon niet anders: (West)Duitsland werd marktleider in de Europese metaalindustrie. De firma Sliedrecht was alle eigen uitvindingen ten spijt niet bestand tegen deze concurrentie. Eind jaren zestig liep de omzet flink terug en moest de firma Sliedrecht kijken naar alternatieven. Maar wat? Meer speelgoed?

1957

In 1957 kwam in Billund (Denemarken) een fabrikant van houten speelgoed met nieuw constructiespeelgoed op de markt: Lego. Rode en witte steentjes op een grijze grondplaat. Veel doosjes, goed voor kleine en grote bouwwerken. Zodra de kinderziektes zoals opdroging en verkleuring overwonnen waren en wielen aan het systeem werden toegevoegd, begon Lego met de verovering van de speelgoedwereld. Aanvankelijk besteden de Nederlandse fabrikanten van speelgoed, de speelgoedketens en de speelgoedwinkels weinig aandacht aan deze nieuwkomer. Importeur en groothandel Hausemann en Hötte nam in 1958 Lego in haar huis-aan-huis speelgoedbrochure één bladzijde op. Een jaar later begon bij hen de afschaling van het houten speelgoed.

In Waddinxveen echter draaide alles om de verwerking van beukenhout waar nodig aangevuld met metaal en multiplex. Directie en personeel hadden daarbij een sterke overtuiging: zelf bedenken, zelf maken en zelf verkopen. Dát is het beste voor ons allemaal. Iedereen, familie en medewerkers, waren trots op hun bedrijf, hun werk en hun producten. Kinderen, neven en nichten, iedereen deed betaald vakantiewerk in de fabriek^{BS,PS}.

De jaren van Pieter, Teunis en Gijsbert Sliedrecht (1958-1981)

1958

De eerste directiewisseling was eind jaren vijftig van de vorige eeuw. De gezondheid van de oprichter W.A. Sliedrecht liep vanaf midden jaren vijftig terug. De zonen Pieter (1914-1976), Teunis (1922-1992) en Gijsbert (1925-2009) namen in die periode de leiding over en verdeelden de taken en werkzaamheden. Pieter, de commerciële man, deed de [verkoop/buitendienst](#). Teunis, de man van het hout, trad op als operationeel directeur. Gijsbert was de man van de creatie en het oplossen van technologische problemen.

1961

W.A. Sliedrecht overleed in 1961. Er was geen twijfel, het familiebedrijf moest worden voortgezet, met daarbij de vermelding dat er vertrouwen was in de wijze waarop de drie broers Sliedrecht het bedrijf ieder jaar lieten groeien en bloeien.

Sliedrecht BV had na de oorlog de nodige contacten met kleine en grote leveranciers van houten speelgoed in de Oostbloklanden opgebouwd. Één van de grote was Lorenz uit Neukirchen (DDR), een fabrikant van houten speelgoed. Het bedrijf bestaat nog steeds en is leverancier van bijvoorbeeld Bafix en blokkendozen met kleine houten autootjes. Pieter Sliedrecht maakte bij de inkoop de afspraak dat het speelgoed merkloos en soms zonder doos naar Nederland kwam. In Waddinxveen werd het speelgoed verpakt en op een manier voorzien van een Sliedrecht-logo. Een ruwe schatting is dat op deze wijze 20% van de omzet werd gerealiseerd^{PS}. Terug naar Pieter Sliedrecht. Vanaf het voorjaar reed hij vaak in

gezelschap van een van z'n kinderen of neefjes naar het strand om eerst met de paviljoenhouders bij te praten om vervolgens -tekenend voor zijn ondernemerschap- de bestelling van strandstoelen op te nemen^{BS,PS}.

Box 5: Transport

De eerste dozen waren met een zeefdruktechniek gemaakt. Grote stukken speelgoed werden in een doos zonder opdruk verpakt en verzonden. Later ging ook Sliedrecht mee met de full color offset- en kartonnagetechnologie. Op de vroege dozen speelgoed stond de inhoud getekend, later kwamen er dozen met gefotografeerd speelgoed en spelende kinderen. De directie had daarbij een zekere traditie. Bij wisseling van de directie werd minimaal de kleur van het logo aangepast.

Zowel het E10-Wegensysteem als het Europoort Havensysteem waren in alle warenhuizen en speelgoedwinkels te koop. Winkels konden hun bestelling rechtstreeks en elk moment van de week telefonisch plaatsen. Eind van het jaar met sneeuw, met Sinterklaas en Kerst kon dat oplopen tot duizend bestellingen per week. Sliedrecht had voor de winterse producten een groot magazijn. De transportbedrijven/koeriers als Doelemans en Van Gent en Loos haalden dagelijks de bestelling op en zorgden voor aflevering bij de speelgoedwinkels.^{PS} Concurrent en collega Okkerse/OKWA had haar fabriek aan de Wilhelminakade, het verlengde van de Zuidkade. Zij had voor de distributie haar eigen wagenpark.

De houten sleden van het type Davos werden in Oost-Duitsland geproduceerd, kwamen in de zomer gekocht per trein naar station Waddinxveen en werden door vervoerder Doeleman naar het magazijn gebracht. Samen met de eigen stalen modellen werden de sleden tot in de nok van het magazijn gestapeld. En lag er sneeuw, *dán* was dit een succesproduct. Zo'n seizoenproduct had net als bolderkarren een probleem: ongunstig weer en de verkoop stagneerde. Geen cashflow, maar wel een beslag op het bedrijfskapitaal^{PS}.

1963 De grote brand

De eerste grote brand op 19 februari 1963 heeft de voorraden verpakt speelgoed en karton vernietigd. Helaas ook de bovenverdieping met de kantoren en het archief van het familiebedrijf. De productiehallen en machines konden worden behouden. Er was sprake van een paar ton schade. Groot was het verdriet om het verlies van de eigen collectie wagens, koetsen, pakhuizen etc. Om kort te gaan, de trots van het bedrijf. Maar ook het archief met de tekeningen en de mallen waren verloren gegaan. Het bedrijf als geheel kreeg een hartstilstand. De reanimatie werd door de broers Sliedrecht voortvarend aangepakt.

nablussen van de grote brand in 1963^{FA}

De productie kon verder gaan. Op de nieuwe locatie St. Victorstraat 54, schuin achter het pand aan de Zuidkade 229 werd naast het bestaande magazijn een nieuw kantoor neergezet en ingericht. Met oneindig veel speurwerk en de nodige arbeidsuren werd de eigen collectie koetsen zo goed als mogelijk in ere hersteld. Het was een cruciaal moment: de firma Sliedrecht ging terug in de tijd om pas daarna door te gaan daar waar het gebleven was: technisch hout, koetsen en beukenhouten speelgoed. Cruciaal omdat juist dit moment -met de wijsheid achteraf- ook gebruikt had kunnen worden voor innovatie van het assortiment, vergelijkbaar met collega-fabrikant Brio. In de zogenaamde monsterkamer waar vertegenwoordigers en afnemers werden ontvangen, stonden vitrines met geredde en gereconstrueerde houten modellen. De glorie was weer even terug.

verwerking van gestoomd gedroogd beukenhout^{FA}

De firma Sliedrecht telde in de hoogtijdagen afhankelijk van het seizoen dertig of meer medewerkers. De stemming in het bedrijf was goed, er was respect en samenwerking, de neven en nichten Sliedrecht liepen vrij rond. Deden vaak werkzaamheden en verdienden op

deze manier wat zakgeld. Anderzijds groeiden zij hierdoor mee in de sfeer en tradities van het bedrijf en de christelijke normen en waarden van directie en personeel.

Kern van het bedrijf was zoals gezegd technisch hout. Daarmee wordt bedoeld hout dat na droging en bewerking 'ergens' industrieel gebruikt wordt. Zo werden jaarlijks voor de houthandel Houtex duizenden beukenhouten drempels gemaakt. Een andere afnemer van technisch hout was Fisher Price. De firma Sliedrecht maakte de bedrukte wanden voor hun houten poppenhuizen ^{PS}.

snookertafel^{FA}

Succesvolle eigen producten waren de strandstoelen, sjoelbakken, tafelbiljarts en bridgetafels, vaak hout in combinatie met aluminium. Het commercieel belang van speelgoed was klein, maar het kan niet ontkend worden dat binnen de directie een zwak voor speelgoed aanwezig was. Aldus bleef het assortiment in speelgoed gestaag groeien, alles naar eigen idee en op eigen kracht, dat wel. Anderzijds werd ambachtelijk (priegel)werk uitbesteed aan sociale werkplaatsen in de omgeving en de strafgevangenis in Scheveningen. In Scheveningen werden materialen voor de gymzaal gemaakt waaronder touwladders. Curieus, en dat leidde dan ook tot vragen in de Tweede Kamer ^{PS}.

1964

Tegen de achtergrond dat het familiebedrijf ook een plek is voor medewerkers met enige afstand tot de arbeidsmarkt, is de keuze om zó door te gaan te begrijpen. Maar de overtuiging speelde hierbij ook een rol. De overtuiging dat het bedrijf bewust kiest voor beukenhout, een natuurlijk product voor duurzaam speelgoed, zeg maar gerust voor een betere wereld. Een wereld die je aan je kinderen en kleinkinderen mag achterlaten, het rentmeesterschap naar opvatting van de Gereformeerd Hervormde Kerk.

De overstap van Lego en Brio van houten speelgoed naar plastic bracht hen niet op andere gedachten. De firma Sliedrecht ging door met beukenhout. Er was geen reden voor een andere koers: volgens de accountantsverklaring van Dijker & Belt over 1963, het jaar van de grote brand, heeft de firma W.A. Sliedrecht Sport-Speelgoedfabriek de financiën op orde ^{BS}. Maar een lage doktersrekening is nog geen gezondheidsverklaring. Bestudering van de cijfers over 1962 en 1963 en dát in het nationaal perspectief van economische voorspoed geeft een ander beeld. De productiekosten zijn hoog, het marktaandeel loopt terug en de ruimte om te

investeren en innoveren is klein. Het lijkt erop dat de firma Sliedrecht op het punt van afhaken staat^{PD}.

Box 6: Speelgoedboekjes

De meeste fabrikanten van speelgoed hadden hun eigen folder/brochure met het overzicht en prijzen van hun producten. Hausemann & Hötte (Amsterdam) was fabrikant, importeur en leverancier van vele Europese merken. Zij maakten in 1956 als eerste *Het speelgoedboek*, een brochure waarin alle merken die zij zelf maakten en vertegenwoordigden waren opgenomen. De brochure werd in de maand november in de grotere steden huis-aan-huis verspreid. Speelgoed dat zij niet vertegenwoordigden stond er niet in. Sliedrecht-speelgoed kwam niet in hun speelgoedboekje voor. Huiskamer Jumbo stond op bijna elke bladzijde. Hoe dan ook, voor de kinderen was het smullen. Zo simpel was dat en andere boekjes waren ook welkom.

speelgoedboekjes van Hausemann & Hötte (1951), het Kinderparadijs en BOL.com (2025)

Andere ketens zoals de Bijenkorf, het Kinderparadijs, de Spielboom, Vedes, V&D, Wigwam en later Bart Smit en Intertoys volgden dit model maar toch anders. Leveranciers moesten betalen voor advertentieruimte. Mede door hoge tarieven kregen de speelgoedketens een sleutelpositie in wat de kinderen konden zien en volwassenen konden kopen. Sterker nog: de speelgoedketens konden met deze onzichtbare formule hun folders en winkels profileren als traditioneel of juist actueel. Zij grepen daarmee succesvol de macht van het distributiekanaal. De vele speelgoedboekjes naast en achter elkaar laten onomstotelijk zien dat het aandeel van houten speelgoed na 1964 slinkt. Eind jaren zeventig is het houten speelgoed uit de folders verdwenen. Sliedrecht BV heeft vele jaren meegedaan aan deze vorm van promotie, maar toen de prijs te hoog werd, haakten zij af. Op eigen kracht de markt (speelgoedwinkels, kinderen en ouders) bereiken, was de enige mogelijkheid. In 2025 is de speelgoedgids nog steeds een schakel tussen fabrikanten, leveranciers, kinderen en kopers. Alleen wel wat anders. Het speelgoedboek van BOL.com bijvoorbeeld ligt bij Albert Heijn naast de Allerhande. Het bevat puzzeltjes, stickervellen en QR's codes waarmee direct bestellen mogelijk is. Het draagt ertoe bij dat speelgoedwinkels langzaam maar zeker uit de keten worden geknipt.

1965

Het lag in de lijn der verwachting dat Willem Sliedrecht de oudste zoon van Pieter, op termijn de nieuwe directeur zou worden. Niet zo vreemd, hij was in vele opzichten een ondernemer. Op jonge leeftijd bouwde hij samen met oom Gijsbert Sliedrecht een benzine-skelter en reed weleens een rondje door de St. Victorwijk achter de fabriek. Meer zakelijk: Willem wilde werken, techniek studeren en zich verder ontwikkelen in de werktuigbouwkunde. Deze gedachten en doelen lagen buiten het familiebedrijf. Willem en zijn broer Kees wilden onafhankelijk van het bedrijf zijn en op eigen been verder gaan^{BS}. En zo liep het ook: Willem

ging na MULO-B en de UTS studeren aan de HTS. Hij vertrok in 1967 voor zijn hbo-stage naar Canada. Het beviel hem daar goed.

1968

Er was iets gaande. Willem Sliedrecht (1945), de oudste zoon van Pieter Sliedrecht, had ondertussen z'n HTS-diploma behaald en was naar Canada geëmigreerd. Op afstand had hij al zien aankomen dat hij als aankomend directielid zich niet verder kon ontwikkelen. Daarbij de vermelding dat aan hem de ruimte werd geboden om naar eigen idee nieuwe producten te ontwikkelen^{BS}. Zijn jongere broer Kees (1946-2025) had evenmin ambities om in het familiebedrijf een rol te spelen en emigreerde om eigen reden naar Australië. De beide dochters van Pieter waren -zoals wellicht toen gebruikelijk- niet bij de opvolging betrokken. Er was naar alle redelijkheid niets aan de hand, immers de directie was compleet én er liepen nog meer mannen-Sliedrecht rond.

1969

De concurrentie op de recreatie- en thuismarkt was groot. In interviews wezen de beide directeuren Teunis en Gijsbert Sliedrecht erop dat speelgoed uit de Oostbloklanden, China, Hongkong en Japan de grote concurrenten zijn⁴. Dat is ten dele waar. In de Oostbloklanden werd peuterspeelgoed geproduceerd en uit de Aziatische landen kwam een tsunami van plastic en geëlektrificeerd speelgoed naar Europa en Amerika. Weloverwogen werd eind jaren zestig het besluit genomen om meer omzet te halen uit de productie en verkoop van recreatiemeubelen en houten speelgoed en minder afhankelijk te zijn van technisch hout^{PS}. Een dapper en ook gewaagd besluit want Lego was inmiddels tien jaar daarvoor aan haar grote Europese opmars begonnen.

Box 7: concurrentie?

Een tussenstap: er zijn sterke aanwijzingen dat Reijne en Zonen uit Krommenie in 1971 als eerste op de markt kwam met het beukenhouten systeem van rijstroken, viaducten en andere modellen. De naam daarvan was kortweg Autobaan. Echter, door reorganisatie en sluiting van de houtafdeling van Reijne en Zonen is de productie daarvan onmiddellijk gestaakt en is dit systeem niet in Krommenie tot wasdom gekomen. Vijf jaar later (beste reconstructie 1976) kwam alsnog onder hun naam kort na de introductie van de beide Sliedrecht systemen het Reyne Autobaan-systeem op de markt nu geproduceerd door Louwen te Nauerna (nabij Krommenie) op de markt^{PD}. Het systeem oogt speels, fragiel én robuust, heeft trekken van BRIO en vraagt om aandacht en onderzoek. De conclusie luidt als volgt: het wegensysteem van Reijne en Zonen BV was korte tijd regionaal verkrijgbaar en wellicht goedkoper. De kwaliteit ligt onder de norm van beukenhouten speelgoed en hoort welgemeend thuis in een 'Museum voor Volksvlijt'. Al met al *geen concurrent van betekenis voor de firma Sliedrecht*^{PD}. Bijzonder? Ja, dát dan weer wel!

Terug naar Sliedrecht: waar lagen voor het bedrijf de kansen, welke producten moesten worden ontwikkeld? Jaap de Jong, in 1955 in dienst getreden als technisch assistent, was doorgegroeid tot productontwikkelaar en calculator van de firma Sliedrecht. Het continue verbeteren van de bestaande producten en productieprocessen waren hem vertrouwd⁴. De directie gaf hem vrijheid en vertrouwen om dit houten speelgoed in samenspraak met Gijsbert Sliedrecht te ontwikkelen. Knelpunt één is de schaal. Hout laat zich makkelijk bewerken, maar de sterkte komt snel in het geding. Die afweging eindigt vaak in de wat grotere fantasiemodellen. Fabrikanten als ADO, Fagus, Jukka, Jumbo, Lorenz, SIO en Nooitgedagt, om er paar te noemen, kozen dan ook hun eigen schaal. Tweede knelpunt is de mate van detaillering. Door de vezelstructuur zijn de mogelijkheden om in een houten model

verfijning aan te brengen nul. Kunststof daarentegen kan alle vormen krijgen. Tot slot, en dat gold voor alle fabrikanten: hout laat zich niet elektrificeren. Het idee van een beukenhouten systeem van rijstroken en wat grotere modellen die aansloten op de DINKYtoys en de Matchboxes is te verklaren maar nog niet te begrijpen. Lego was alle kinderziektes te boven en groeide explosief.

Box 8: Het Koningshuis

Waddinxveen is overwegend protestant, heeft vele kerken en actieve kerkgemeentes en op koningsdag kleurt de stad oranje. Er is een band met het Koningshuis. Willem Adrianus Sliedrecht zou in deze tijd (2026) als netwerker/lobbyist hoog scoren. Hij had z'n contacten met de banken, de commissaris van de Koningin etc. Pieter en Tunis deden daar niet voor onder. In het vroege voorjaar van 1961 bracht ZKH prins Bernard een werkbezoek aan Waddinxveen. Een werkbezoek waarbij direct 'vervolgafspraken' werden gemaakt. Toen ZKH prins Bernard in juni vijftig jaar werd, ontving hij van de firma Sliedrecht in de tuin van Soestdijk een serie aluminium meubels voor aan boord van zijn jacht Jumbo (Porte Ercole, Italië). In 1965 bracht koningin Juliana een werkbezoek aan Waddinxveen. Twintig lokale ondernemers hadden hun kracht gebundeld tot één expositie. Bij de rondleiding hoorde een brochure met op het omslag sterke beeldtaal van gestapelde rechthoeken in rood en zwart. Bauhaus of Peter Struycken? Gewoon mooi en in de brochure drie bladzijden over de firma Sliedrecht. Dat bezoek kreeg een vervolg.

werkbezoek van Prins Bernard (bron: Martin Droog, GC/AD)

Bij het werkbezoek van Prins Bernard aan de fabriek in december 1974 toonde de directie vol trots het bekroonde beukenhouten speelgoed. Opmerkelijk, want de vraag naar houten speelgoed daalde en de grote Nederlandse speelgoedfabrikanten (ADO, Nooitgedagt, Jumbo) staakten achter elkaar de productie. Het predicaat Hofleverancier zat er niet in: het bedrijf was toonaangevend, van onbesproken gedrag etc. maar de Bremmer-jaren telden niet mee.

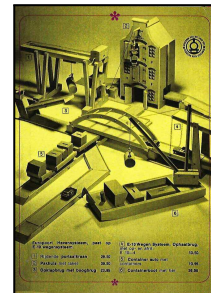
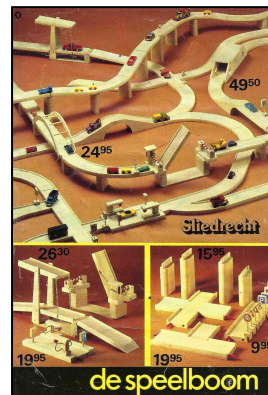
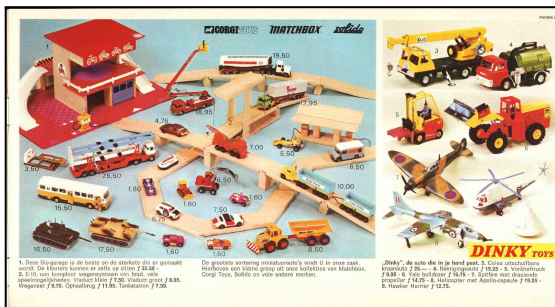
1972

Terug naar Sliedrecht BV. Geen marktonderzoek, geen testen, Jaap de Jong en Gijsbert Sliedrecht zochten een middenweg en ontwikkelden naar eigen idee het E10 Wegensysteem (1971) en het Europaort Havensysteem (1972)⁵. Kennelijk zagen zij over het hoofd dat grote merken zoals Lego, Märklin en Meccano in elke doos voor het bouwen van modellen stap-voor-stap handleidingen bijsloten. In de dozen van Sliedrecht zat echter één en dezelfde flyer, geen handleiding. Wat je zoal kon bouwen, wat je nodig had en hoe je het moest bouwen werd in het midden gelaten.

Box 9: Marktontwikkeling

Toen begin jarig zeventig zonder promotionele inspanning de verkoop van strandstoelen en strandbedden sterk steeg, werd door de directie van Sliedrecht geen onderzoek gedaan naar de oorzaak. Uit recent onderzoek blijkt dat in 1971 de grote Belgische meubel- en speelgoedfabrikant Torck te Deinze met zo'n 1000 werknemers, producent van strandstoelen en strandbedden en hun leverancier van doek voor de bespanning van strandstoelen^{ps} failliet was gegaan³. Concurrent Reijne en Zonen uit Krommenie had inmiddels haar houtafdeling gesloten. Deze meevallers werden door de toenmalige directie niet herkend en aangegrepen om de verkoopkansen in België aan te grijpen voor haar eigen expansie. De kleine meubelfabrikant Louwen in Nauerna (Krommenie) produceerde al een deel van de strandstoelen van Reijne en kreeg door deze onoplettendheid de kans explosief te groeien.

Een andere ontwikkeling was het bundelen van krachten in de verkoopketen. Hausemann & Hötte had met haar eigen Jumbo-producten zoals Ganzebord, Halma, Mens erger je niet!, Pim Pam Pet en Stabilo een substantieel marktaandeel. Tel daar de import en verkoop van Märklin, Meccano, DINKYtoys, Lego en Schuco bij op en dán is sprake van een ware marktleider.

speelgoedboekjes: Mijn speelgoed (1972), de Speelboom en Vedes (1974)

Grootwinkelbedrijven maar ook kleinere winkels bleven niet stilzitten. Zij bundelden hun krachten en kopieerden de verkoopformule. Een alfabetische opsomming? Bart Smit, HoboFaam (later Intertoys), de Speelboom en Wigwam (later samen Top 1 Toys), Toys 'R Us, Vedes toch ook BOL.com. In ieder geval Hausemann & Hötte verloor terrein en ging verder als de spellenfabrikant Jumbo bekend van het rode olifantje. Ale fabrikanten moesten een stapje terug doen en leveren wat volgens de verkopende partijen kans op verkoop had. Een situatie die met de opkomst van het ongezien op afstand kopen nu als normaal wordt gezien.

1973

De pers en de 'collega's in het vak' waren enthousiast: het E10-systeem en het Europoort Havensysteem kregen samen in 1973 de Jaarbeurs Persprijs. De vanaf-prijs bedroeg f 17,90 (€ 39,00) hetgeen erop duidde dat voor het hoge segment werd gekozen.

De Stichting Goed Speelgoed gaf in 1974 het Europoort Havensysteem het predicaat “Speelgoed van het jaar 1974, voor kleuters”⁸. Daarbij de opmerking dat er ook een opmerking is gemaakt over de forse prijzen^{PD}.

Gijsbert Sliedrecht bouwde naar eigen idee een installatie om houtresten (mot, zaagsel en krullen) op te slaan in een 14 meter hoge silo en gedoseerd naar een industriële kachel te voeren. Zo werd elke houtvezel benut én zorgde het bedrijf voor haar eigen warmte. Op zondag 16 september 1973 brak in de silo van dit doordachte systeem brand uit. De silo stond weliswaar buiten het gebouw, maar bij brand, of erger bij een explosie, kon de schade in het bedrijf en aan de naaste omgeving groot zijn. De brandweer van Waddinxveen en Gouda hebben hun materieel en deskundigheid ingezet om deze broei te minderen door alle gaten af te dichten en van bovenaf te smoren met houtmot. Echter, temperatuur bleef stijgen. Na drie uur tevergeefs koelen barstte de silo aan de westzijde open. Blussen met water en uitbreiding van de brand voorkomen, was de enige oplossing⁶. De installatie moest worden opgegeven. Het bedrijf schakelde over op het ‘moderne’ aardgas, een flinke stijging van de kosten^{XX}. Houtmot, zaagsel en krullen werden voortaan in kleinere metalen silo’s opgeslagen en afgevoerd.

Pieter Sliedrecht voelde de veranderingen in markt aankomen. Speelgoed van kunststof, de elektronica, de toestroom van speelgoed uit het Oostblok en Azië en de toenemende invloed van de speelgoedketens op het aanbod in de winkels gaven hem zorgen. Meer dan eens sprak hij in familiekring zijn verontrusting over deze ontwikkelingen uit om te eindigen met “Nou, het zal mijn tijd wel duren”^{BS}. Geen visionaire, maar wel een doordachte noodkreet.

1974

In 1974 tekende zich af dat het Europoort Havensysteem de nodige beperkingen en gebreken kende. De jubeltoon van de pers kwam niet terug in de verkoopcijfers. Tegen die achtergrond is het opmerkelijk dat Sliedrecht BV in 1974 nog een systeem op de markt zette te weten Bouwbedrijf Delta. Het is een serie van zes grote houten, zeg maar gerust design-modellen waarin de handen en van Jaap de Jong en Gijsbert Sliedrecht terug te vinden zijn. Prachtig blank beukenhout speelgoed voor in de zandbak. Daar waar nuttig werden metalen onderdelen voorzien van de kenmerkende oranje epoxylaag. Deze modellen moeten tot het elite-speelgoed worden gerekend.

Tot dat moment was het bedrijf een Vennootschap onder Firma, een bedrijfsvorm waarbij onderling afspraken worden gemaakt over de verdeling van bezit, rechten/plichten en verdeling van de winst. Geen rechtspersoon dus en ook geen notariële aktes. In alle stilte wordt^{FA} Sliedrecht Speelgoed BV opgesplitst in drie samenhangende, kleinere BV’s te weten:

Slidrecht Beheer BV, Slidrecht Vastgoed BV en Slidrecht Speelgoed BV. Het wordt een constructie van hebben en aan elkaar verhuren, een constructie die weinig verandert aan de operationele activiteiten en de financiële situatie.

1975

Het Europort Havensysteem kreeg weliswaar in 1973 van vakgenoten de hoge notering 'Speelgoed van het jaar' maar de verkoopcijfers vielen tegen. Daarop besloot de directie het havensysteem uit te faseren en de goedlopende modellen los aan te bieden of onder te brengen bij het E10-Wegensysteem. Dit besluit is nog wel te begrijpen. Het één jaar later geïntroduceerde Bouwbedrijf Delta, een serie van zes prachtige houten modellen, heeft amper een jaar bestaan en ging meteen over op uitverkopen.

BOX 10: Modelbouw

De twee mislukte lancering van fraai ogend houten speelgoed (het Havensysteem en Delta Bouwbedrijf) waren bepaald niet geruststellend voor de continuïteit van het bedrijf. De firma Slidrecht liet haar oog vallen op de modelbouw, zeg maar het topsegment van het houten speelgoed. De reeds opgedane bekwaamheden en aanpassingen in het machinepark maakten het mogelijk in het klein te werken. Het leidde ertoe dat de firma Slidrecht halffabricaten gaat leveren aan Authentic Shipmodels (Amsterdam). De prijslijst van Authentic Shipmodels, de toonaangevende Nederlandse fabrikant van scheepsmodelbouw laat zien dat het bouwpakket van een groot schip oploopt tot boven de tweeduizend gulden^{PD}. Dat is een hoge prijs voor een selecte groep welgestelde ouderen, geen speelgoed dus. Is dat een alternatief voor de continuïteit?

deksel en doos van de in coproductie vervaardigde tjalk^{PD}

Slidrecht BV hield het simpel en bracht in collegiale samenwerking een kwartet koetsen op de markt: een disselwagen, een speelwagen, een glazenwagen en een boerensjees als modelbouwpakket op de markt. Schaal 1:10, alles nauwkeurig opgemeten, zo ook de glazenkoets van het Koninklijk Huis. Tot in detail door de directie opgemeten^{PS} en uitgewerkt. Zelf voegen zij zes kleine scheepsmodellen, een snuifmolen en een drukpers aan het assortiment toe. Nieuw is de slogan: "**Slidrecht**, hobby in hout". In 1981 kregen ook deze bouwdozen het predicaat 'speelgoed van het jaar'.

1975

Midden jaren zeventig zijn Teunis en de zonen Wim en Peter naar een Duitse vakbeurs voor de machinale houtbewerking gegaan. Zij hebben daar een vierzijdige schaafmachine met een bijpassende afkortmachine gekocht. Daarmee konden zij nagenoeg alle formaten hout (schommelplank, drempel en ook rijstroken) met hoge snelheid en precisie in één handeling maken, direct gevolg door het afkorten. Daarna volgden nabewerkingen als boren. Een grote stap naar voren in het automatiseren van het productieproces. Zo'n machine verhoogt de efficiency maar maakt modellen en producten ook wat hoekiger.

Het maken van gebogen rijstroken voor de bochten en splitsingen van het E10-systeem bleef handwerk. Gijsbert had daartoe een draaibare spaninrichting op de freesmachine bedacht, een geniale vondst.

1976 (I)

Stadsgenoot OKWA zette in 1976 een streep door de productie van eigen speelgoed en ging een aantal jaren door als handelshuis. Toen Pieter Sliedrecht in 1976 onverwacht overleed, was er ongerustheid over de voortzetting van het bedrijf. Om te beginnen was Pieter aandeelhouder. Daardoor ontstond een verplichting aan de erfgenamen. Wim en Kees Sliedrecht, de zonen van Pieter, waren inmiddels geëmigreerd naar Canada respectievelijk Australië. Hoe moest met het vermogen op de bank dan wel in stenen en machines worden omgegaan om dit op te lossen? Maar ook: moest de directie worden aangevuld tot drie directeuren, of gingen Teunis en Gijsbert samen verder? Naarstig werd gezocht naar opvolging dan wel naar het aanpassen van de organisatie.

1976 (II)

Aansluitend op de begrafenis van Pieter bespraken Teunis en Willem (in Canada *Bill*) de zoon van Pieter of er mogelijkheden waren voor toekomstige samenwerking in of met het bedrijf. Echter, Willem (Bill) Sliedrecht had inmiddels een gezin in Canada en zag geen reden om terug te keren naar Nederland en als directielid verder te gaan^{BS}. De dochters van Pieter Sliedrecht waren niet in beeld. Teunis en Gijsbert Sliedrecht waren overtuigd van hun mogelijkheden om samen verder te gaan. Én, niet onbelangrijk, Teunis had drie zonen die wellicht op termijn een directiefunctie in het familiebedrijf zouden kunnen vervullen^{BS}. Dat liep net wat anders. De oudste zoon Aart volgde een universitaire studie en participeerde niet in het bedrijf. De andere twee, Wim en Peter daarentegen wel. De investering in de vierzijdige schaafmachine en de afkortzaag was fors. Daarnaast lag er de financiële en morele plicht om voor de familie te zorgen. Het bedrijf had een gezonde cashflow maar onvoldoende eigen vermogen om alles zelf te financieren. Omgekeerd vond de familie het voortbestaan van het bedrijf belangrijker dan het geld waarop zij aanspraak zouden kunnen maken. Een herschikking van mensen en middelen was dringend noodzakelijk.

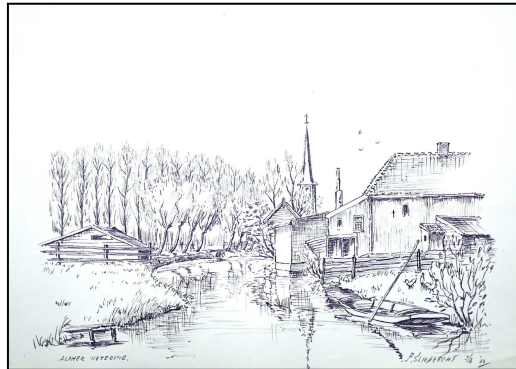
1976 (III)

Om dit alles in goede banen te leiden en herhaling van financiële onduidelijkheden en onmogelijkheden te voorkomen werd externe expertise van de accountant en de bank ingeschakeld. Het complete bedrijf werd doorgelicht. De taxatie van erf, opstal, machines en gereedschappen is door een externe partij goed te doen. Maar de waardering van de voorraden, de te verwachten afzet/omzet, kostprijs en daarmee de netto contante waarde van het bedrijf in de toekomst lag aanmerkelijk moeilijker. Het was dat jaar dan ook een kortstondig komen en gaan van taxateurs, adviseurs en accountants. Niet zo vreemd want de controllers en economen van de AMRO-bank keken naar de ontwikkelingen in de maatschappij, naar de speelgoedwereld in het bijzonder en dus naar de kansen in de markt. Zij zagen dat Lego in vijftien jaar tijd een wereldmerk was geworden. Het houten speelgoed daarentegen was volgens hen op z'n retour. Anders gezegd: volgens AMRO-bank was het profijtelijk ondernemen in een niche zoals het kinderspeelgoed en seizoenartikelen onzeker. Met deze stevige conclusie was hun belang als huisbankier in het geding.

Er komt uiteindelijk jaren later, na herschikking van de eigendommen, kapitaal en middelen. toch een deal met de bank. Grond, gebouwen en machines werden verkocht aan de bank en weer terug gehuurd^{PS}.

1977

Zakenman Pieter Sliedrecht had een passie te weten schilderen. Zijn 'drive' kwam voort uit het lezen van boeken over kunst in het algemeen en schilderen in het bijzonder. Geen tijd voor een opleiding, coachende opmerkingen van mede-amateurschilders daargelaten. Pieter Sliedrecht schetste en schilderde landschappen, honderden.

Alpherwetering, pentekening van Pieter Sliedrecht^{FA}

Geen verkoop, alles werd weggeven aan familieleden, liefhebbers en zakenrelaties. De Alpherwetering achter het bedrijf werd vaak door hem vastgelegd. Postuum kreeg Pieter Sliedrecht in 1977 een expositie van zijn werk⁹.

Onder de naam Sliedrecht Speelgoed BV gaat het oorspronkelijke bedrijf weer verder. Al snel kwam naar voren dat de hoge kostprijs, de verplichte aflossing van schulden en de rentelasten het inderdaad schier onmogelijk is om het bedrijf voort op deze manier voort te zetten. Het assortiment van Sliedrecht BV bedroeg naar eigen zeggen 250 verschillende artikelen⁸. De accountants wezen erop dat lang niet alle producten bijdroegen aan de winst. Het was de medewerkers, daarmee vele bewoners van Waddinxveen en de lokale pers niet ontgaan dat er bij Sliedrecht BV wat gaande was. Er was onzekerheid dan wel onrust^{FA}.

1978

De speelgoedwereld krijgt in 1978 een dreun én waarschuwing als in Engeland Meccano Ltd, de fabriek van DINKYtoys, Hornby-treinen, Meccano-dozen, Triang-auto's en nog veel meer wereldspeelgoed failliet gaat. Sliedrecht BV gaat onverschrokken maar ook bezorgd verder met enerzijds de doorontwikkeling van haar goed verkopende producten zoals het E10-Wegenstelsel, anderzijds met het schrappen van producten met geringe verkoop. Het assortiment krimpt. Eind jaren zeventig was het -in ieder geval in Nederland- over en uit met het houten speelgoed, het succes in de recreatiesector nam af, zo ook de verkoop in de paramedische hoek van gymtoestellen, wandrekken, banken, etc. De accountant wijst wederom op de onzekere financiële resultaten, de verplichtingen, de complexe financiering met daarbij het advies derden in te schakelen om het bedrijf gezond te maken. In een intern bericht aan de medewerkers^{FA} haakt de directie in op berichten uit de buitenwereld: aan de veranderingen in het bedrijf zijn geen consequenties verbonden. De drie BV's bestonden immers al in 1974.

1979

Het lijkt erop dat Teunis en Gijsbert Sliedrecht zich juist gesterkt voelen door het wegvallen van collega-speelgoedfabrikanten. In de pers en onder collega's hameren zij op de minne producten uit de Oostbloklanden en Azië. Zij roemen de educatieve waarde van Hollands houten speelgoed en geven zij zichzelf voldoende overlevingskansen. Zelfs als zij de laatste fabriek van houten speelgoed in Nederland zijn, blijft de gedachte "geef ons maar beukenhout".

BOX 11: Sliedrecht en de pers

Moet worden gezegd, de directie van Sliedrecht BV heeft in de loop der jaren de weg naar de pers gevonden, behouden en gekoesterd. Gasten werden royaal ontvangen, koninklijk bezoek en bekroond speelgoed werden breed uitgemeten in de pers en de vakbladen. Toch waren er ook kritische geluiden over de speelwaarde van het houten speelgoed. Met speelwaarde wordt bedoeld dat het gebruik, de prijs en de tevredenheid met elkaar in overeenstemming zijn. Feitelijk gezien is er niets veranderd aan de kwaliteit van het houten speelgoed uit Waddinxveen. Maar de buitenwereld is in een versnelling terechtgekomen. Bewegend speelgoed uit Japan, plastic speelgoed uit Denemarken (Lego) en grafisch speelgoed uit Amerika (games) bepalen het gezicht van speelgoed. Vaders en moeders, opa's en oma's hebben met dit 'moderne' speelgoed direct succes bij de kinderen.

In het Weekblad voor Waddinxveen van 10 januari 1979 schetst de directie op cryptische wijze de toekomst: door de uitbreiding van het assortiment en de nieuwe verpakkingen verwachten zij groei van de omzet. Tegelijkertijd wijst de directie erop dat de media-aandacht voor buitenlandse producten tot terughoudendheid bij de bestellingen leidt. Er volgt min of meer een oproep om de nationale krachten voor de verkoop van *echt speelgoed van eerlijk hout* te bundelen.

In Food Magazine Special (1979), een blad voor het midden- en kleinbedrijf, melden de directeuren Sliedrecht dat zij er trots op zijn de laatste Nederlandse fabrikant van houten speelgoed te zijn. Zij geloven in de duurzaamheid en kracht van hun producten. Vanuit hun perspectief te begrijpen. Maar als zij in datzelfde interview laten blijken dat de kopers vanuit de winkel begeleid zouden moeten worden bij hun aankoop van verantwoord speelgoed, dán wordt duidelijk dat zij een gevecht met de realiteit zijn aangegaan. Het veelzijdige Lego heeft al vele jaren daarvoor met kunststof de standaard voor speelgoed neergezet. In datzelfde magazine staat ook een artikel over de teruglopende vraag naar speelgoed. Voor de afnemende belangstelling wordt een bijzondere verklaring gegeven: ouders geven liever geld uit aan een tweede vakantie dan aan speelgoed. In een volgend nummer van dat blad wordt een advies aan supermarkten en warenhuizen gegeven over welk speelgoed zij zouden kunnen aanbieden: vooral autootjes in blisterverpakking. Houten speelgoed wordt niet langer genoemd. De directeuren Sliedrecht gaven de moed niet op. Commercieel directeur Wim A. Sliedrecht zegt over plastic speelgoed: "*Het leeft niet..... het is dood speelgoed, in tegenstelling tot houten speelgoed*"⁵. Als begin jaren tachtig van de vorige eeuw de omzet stagneert, wordt wederom naar de buitenwereld gekeken. Er zou sprake zijn van een kopersstaking.

Uit de opsomming van berichten uit 1979 kan worden opgetekend dat de directie aanvoelde en aangaf dat in een veranderende wereld houten speelgoed in het algemeen en het voortbestaan van Sliedrecht BV in het bijzonder wel degelijk in de verdrukking kan brengen. De vraag *hoe nu verder* komt wederom langs. Daar stonden zij niet langer alleen in. Teunis en Gijsbert Sliedrecht voerden gesprekken met de AMRO-bank over de continuïteit. Dat ging ver, heel ver. Er moest een door externen opgesteld dan wel gefiatteerd bedrijfsplan komen om alle BV's met geleend geld overeind te houden.

1980

De grote brand in de Homas spellenfabriek te Assen van 1978 bracht dit bedrijf in grote financiële problemen. Homas, de nummer één in de sjoelbakken, onderzocht bij de wederopbouw of de verkoop van onderdelen van haar bedrijf haar mogelijkheden voor de wederopbouw ten goede zou komen. Aldus was er in 1980 een overnamegesprek met kandidaat-koper Sliedrecht BV. Maar ook bij Sliedrecht BV ontbrak het aan financiële armslag. Een snelle overname zat er niet in (Homas werd in 1982 failliet verklaard). Bij Sliedrecht BV leeft op dat moment wel het gevoel dat speelgoed en de producten voor de thuismarkt goedkoper moeten worden. Als Sliedrecht in het Homas-gat duikt en sjoelbakken van goedkoper populierenhout maakt, dan blijven deze in het magazijn liggen. De verkoop van de duurdere mahoniehouten sjoelbakken stijgt echter wel. Het moet worden gezegd: Sliedrecht Speelgoed BV zoekt naar mogelijkheden om de omzet te verhogen en de brutomarge per verkocht product te vergroten.

Maar kijk, Sliedrecht blijft slingeren: een schoonzoon wijst op een gat in de markt: *iets voor het ijssurfen*. Gijsbert Sliedrecht gaat aan de slag en ontwerpt een ijssurfplank¹¹ waarmee hoge snelheden kunnen worden bereikt. Daarom is voor de zekerheid een rem aangebracht. Men gokt op verkoop via watersportscholen die het 's winters rustig hebben en op verkoop in landen waar altijd winters met ijs zijn. Op de Jaarbeurs van het voorjaar 1980 ontving Sliedrecht hiervoor de Innovatieprijs 1980. Daarna ontbreekt ieder spoor.

1981

De brand in de metaalafdeling op 24 februari 1981 brengt het bedrijf wederom schade toe. Deze keer is hout niet de boosdoener. Door oververhitting van de epoxy-spuitinstallatie voor de coating van staal heeft de directe omgeving van de installatie vlam gevat. Bij deze brand waren de temperaturen zo hoog dat metalen zijn gesmolten en machines zijn verwrongen. Wederom zijn veel mallen verloren zijn gegaan^{PS}.

door de hoge temperatuur hebben de stalen profielen hun sterkte verloren en zijn over de machines gezakt^{FA}

Een snelle herbouw en doorstart zaten er dan ook niet in. De medewerkers spannen zich in om de verbrande productiehal weer toegankelijk te maken, een inspanning waar niemand vrolijk van werd. Door uitbesteding van de metaalbewerking kan de productie doorgaan. Maar deze inkoop draagt ertoe bij dat de productiekosten fors stijgen^{PS}. Hoe nu verder?

Het organisatie-adviesbureau Van Dien + CO (Utrecht) komt op 4 juni 1981 met een rapport aan Sliedrecht Speelgoed BV¹⁰ dat bestaat uit een deel brancheverkenning en een deel aanbevelingen.

Een paar punten uit de brancheverkenning:

- de marktomvang is in de periode 1970-1980 is verdrievoudigd waarvan afgerond de helft komt door beter en hoger geprijsd speelgoed;
- de onderverdeling wijzigt: minder kinderen en grafisch speelgoed (de duiding van computerspelletjes) staan voor krimp respectievelijk groei;
- de grote warenhuizen zien de verkoop van speelgoed teruglopen, het aantal speelgoedwinkels daalt eveneens, de verkoopketens van Bart Smit tot en met Wigwam vormen met elkaar hét verkoop kanaal;
- ruim driekwart van de aanschaf wordt gedaan door ouderen voor jongeren en om het scherper te stellen: zeventig procent van de kopers is ouder dan 24 jaar;
- het aantal schenkingsmomenten stijgt, de marktomvang stijgt, maar de omzet in houten speelgoed blijft gelijk of daalt;
- de markt voor houten speelgoed in het algemeen en zeker dat van Sliedrecht wordt als een niche gezien met daarin veel eenmalige aankopen (waarbij gedacht moet worden aan sjoelbakken) zonder groei mogelijkheden, én met beperkte mogelijkheden om de omzetsnelheid te verhogen.
- de prijselasticiteit is groot: men betaalt (zeker in de maanden november en december) grif voor speelgoed van goede kwaliteit;
- supermarkten en postorderbedrijven (thans bekend als webshops) spannen zich in om alle seizoenen speelgoed te verkopen

Een paar punten uit de aanbevelingen:

- maak speelgoed voor alle leeftijden en alle seizoenen;
- maak zowel duur als goedkoop speelgoed;
- saneer het aanbod en kom frequent met wat nieuws;
- zoek naar nieuw producten voor nu nog niet betreden markten (diversificatie);

- probeer het imago van *duur/degelijk* uit te breiden naar *voor iedereen* wat;
- ondersteun de verkoop met acties en versoepel de retouren;
- stem de marketing en distributie af op de supermarkten en de speelgoedketens.

Tja, het bovenstaande kan worden samengevat met: kijk nog eens goed naar Lego.

Deze marktverkenning geeft onvoldoende houvast voor verbeteringen en veranderingen. Er kwam een projectteam bestaande uit vertegenwoordigers van de bank, de overheid (RND, Rijksnijverheidsdienst) en Sliedrecht Speelgoed BV. Dit alles om voor een overheidsgarantie in aanmerking te komen. Er volgde een periode van intensieve en inspirerende gesprekken^{PS}, met daarbij de opmerking dat adviseren en faciliteren van een bedrijf toch wat anders is dan zelf ondernemen, risico's nemen en risico's afdekken^{PD}.

Er komt een Systematische KnelpuntsAnalyse (OW029)^{FA}. De analyse en de adviezen zijn op alle punten strenger en duidelijker:

- omzet loopt terug, het eigenvermogen is verdwenen;
- de verkoopprijs is gebaseerd op de kostprijs verhoogd met een zeker percentage. Anders gezegd: de prijzen zijn niet marktconform;
- financieel staat Sliedrecht Speelgoed BV aan de rand van de afgrond;
- de overhead (gebouwen, machines, rentes, verplichtingen) is te hoog;
- de verhouding indirect en direct personeel is na ontslagen scheef;
- er zijn op korte termijn nog kansen, maar dan moet met een overbruggingskrediet (en garantie) snel actie worden ondernomen;
- binnen twee maanden de verkoop opkrikken, aanbod van producten saneren, prijzen verlagen, kritisch voorraadbeheer, per afdeling vaststellen hoe de kostprijs kan worden teruggebracht.
- De know-how over technisch metaal en technisch hout (de niet-speelgoedproducten) en de beschikbaarheid van machines daartoe vermarkten;
- En onvermijdelijk: er moet een strategisch plan en verkoopplan komen.

In de bijlage van de knelpuntanalyse wordt bovenstaand toegelicht en uitgewerkt. Opvallend is dat in beide rapporten en aanbevelingen de optie 'stoppen' niet wordt genoemd, laat staan wordt uitgewerkt.

De zittende directie is na drie branden moedeloos en zoekt naar een uitweg, of beter gezegd: naar een toekomst. Het voornemen om de bedrijfsleiding over te dragen aan Wim en Peter Sliedrecht wordt versneld ten uitvoer gebracht. Wim heeft de Hogere Handelsschool gedaan, is door oom Pieter ingewerkt in de wereld van in- en verkoop en heeft daarmee al wat jaren ervaring met het bedrijf Sliedrecht. Peter was voornemens na de MEAO een baan in de zorg te zoeken. Dat idee liet hij al snel los. Na de afronding van z'n studie stapte ook hij in het bedrijf. Hij kende het reilen en zijlen van binnenuit en wilde ook zijn broer Wim steunen^{PS}. *Samen sterk* is de gedachte. Aldus geschiedde. In november wordt de voorgenomen directie-overdracht in vele dagbladen bekend gemaakt^{XX}.

De jaren van Wim en Peter Sliedrecht (1982 -1984)

1982

Met toestemming van de bank werden Wim en Peter Sliedrecht op 1 januari 1982 de nieuwe directeur/eigenaren. De bank stelt haar belangen ten dele veilig door tot een afgesproken bedrag de jonge directie persoonlijk aansprakelijk te stellen indien sprake is van onbehoorlijk bestuur. De broers staan voor de bijna onmogelijke opgave om het bedrijf weer gezond te maken. De net aangetreden jonge directie heeft als mentor/coach Jaap de Jong, de man die als zestienjarige in dienst trad, het hele bedrijf van binnenuit kende en als operationeel manager fungeert.

het Sliedrecht-kwartet staat in alle kranten

Een persbericht januari zorgt ervoor dat in alle regionale bladen het kwartet Sliedrecht (Teunis, Gijsbert, Wim en Peter) staat en aandacht wordt besteed aan de directiewisseling¹². Met tien medewerkers werd het bedrijf voortgezet. Een gedreven team, bereid om het bedrijf te redden. Helaas ontbrak nog steeds één competentie namelijk die van marktanalist.

De verkoop moet worden opgekrikt: in het vaktijdschrift *Speelgoed+ Hobby* komt een advertentie met stevige kortingen¹⁴. De jonge directie nam ondertussen samen met Jaap de Jong een strategisch besluit: kostenreductie, waar mogelijk innovatie en het E10 Wegensysteem verbeteren en promoveren tot speerpunt van de internationale groei. De horizon of noem het deadline voor het voortbestaan wordt de presentatie van de vernieuwde E10 Autobaan op de internationale en toonaangevende speelgoedbeurs van Neurenberg in 1983^{PS}.

Wim en Peter zetten de ingezette lijn van uitbesteden én het schrappen van niet-renderende producten voort. Het eerste resultaat is hoopvol: een eigen stand op de Speelgoed Messe in Neurenberg (februari 1982, hal A4, stand 2-06)¹³.

Als speelgoedboekjes, prijslijsten en bestelformulieren van verschillende jaren worden vergeleken, dan valt op dat over een periode van 10 jaar het assortiment bij stijgende prijzen wordt gehalveerd. Daar staat tegenover dat zij met bijvoorbeeld het E10 Wegensysteem internationaal wilden doorbreken.

De financiering begint te knellen: door herhaald investeren in kortlopende producten^{PS} blijven de productiekosten hoog en daalt de Bruto Marge. De huur, aflossingen en rentelasten slokken de winst op. Winst dreigt om te slaan in verlies. Het verder beperken van het aantal medewerkers drukt de kosten, maar biedt weinig perspectieven voor

continuering. Daarom spanden Peter en Wim Sliedrecht zich ook in om 'hun' fabriek of beter gezegd hun concept te verkopen dan wel onder te brengen bij Lundby of Sweden of bij Fisher Price, twee speelgoedfabrikanten die zij kenden als hun afnemer van bedrukt beukenhout^{PS}. Er waren gesprekken, er was interesse, maar tot hun teleurstelling is het daarbij gebleven

De directie begrijpt dat de markt voor speelgoed economisch gezien weliswaar een koopkrachtige groeiemarkt is, maar ook een arbeidsintensieve verdringingsmarkt is. Er is plaats voor één soort speelgoed: plastic speelgoed wel te verstaan én een gulden kan je maar één keer uitgeven. Hetzelfde geldt uiteraard ook voor een Euro. Daarmee komt hun houten speelgoed in dezelfde doodlopende straat terecht als de Duitse Anker-steenbouwdozen, het Nederlandse Mobaco en het Engelse Meccano. Doordacht en verantwoord speelgoed, maar te traag en te weinig uitdagend voor kinderen die opgroeien met elektronisch of gedigitaliseerd speelgoed.

De controllers van de AMRO-bank hadden hun werk (de verkenning van branches en markten, ontwikkeling van de afzet, omzet, winst én de stijgende productiekosten) grondig gedaan. Er waren twijfels over de financiële gezondheid van het bedrijf. De directie moest frequent met facturen naar de bank komen om aldaar aan te tonen dat het bedrijf kredietwaardig was.

1983

In het voorjaar van 1983 stellen Wim en Peter Sliedrecht zelf een overlevingsplan^{FA} op. Het schetst de tegenvallende resultaten van 1982 en de achterblijvende omzet van de eerste maanden van 1983. Het operationele bedrijf Sliedrecht BV staat onder water en de directie wil graag het bedrijf voortzetten. Ongericht verder produceren is onverantwoord, de kostenbeheersing wordt opgevoerd. Het overlevingsplan schetst ingrepen zoals het overzetten van machines van de ene bv naar de andere en het aanvragen van arbeidstijdverkorting. Hoe de dalende lijn van afzet en omzet moet worden omgebogen wordt ten dele blijft duidelijk gemaakt:

- doorgaan met het produceren van houten speelgoed en technisch hout;
- doorgaan met de verkoop van houtenspeelgoed, technisch hout en houten modelbouw.

Dat laatste, houten modelbouw, wordt gezien als de kritische succesfactor bij dit overlevingsplan. Deze niche in de speelgoedmarkt is een risico want de prijslijsten voor houten scheepsmodellen laten weliswaar forse prijzen^{PD} zien, maar het aantal liefhebbers is gering. De samenwerking met Authentic Shipmodels Holland BV loopt stroef en hapert door gebrek aan middelen.

Anders gezegd: er was geen plan B^{PS} om het over een andere boeg te gooien. Hoe dan verder? De schulden op laten lopen tot een eiser het faillissement aanvraagt of zelf het bedrijf opheffen? Met de toegewezen arbeidstijdverkorting^{PS} werd wat druk van de ketel gehaald. Voortdurend wordt afgeschaald naar uiteindelijk negen medewerkers en dat is met inbegrip van de twee directieleden.

Met de bank wordt in gesprek gegaan over het aflossen van het bedrijfskrediet. De fiscus wordt verzocht de BTW, belasting en premies later te voldoen. De presentatie van de vernieuwde E10-Autobaan op internationale speelgoedbeurs in Nürnberg wordt weliswaar gehaald, maar dit leidde niet direct tot succes en een sprong in de omzet^{PS}. De december-omzet van dat jaar viel tegen. De resultaten over 1983 bleven onder prognose.

1984

De jaarcijfers over 1983 waren in alle opzichten negatief. Voor de AMRO-bank was daarmee de grens van kredietwaardigheid was gepasseerd. En omdat volgens hen het profijtelijk ondernemen van Sliedrecht BV nu in het geding was, volgde per brief de mededeling dat het krediet werd ingetrokken. Binnen een paar dagen moest de schuld worden afgelost^{PS}. Vreemd. De AMRO-bank, de partij die bij deze doorstart door de garantstelling van de overheid weinig risico loopt, trekt zich terug. De schulden elders onderbrengen of laten oplopen was ondenkbaar. Het faillissement was onafwendbaar en onontkoombaar.

Weekblad voor Waddinxveen (14 maart 1984)^{FA}

Op 3 maart 1984 meldde Peter Sliedrecht -met gemengde gevoelens- zich bij de rechtbank om het faillissement aan te vragen^{PS}. D. Hoedemaker uit Waddinxveen werd als curator aangesteld³. Daarop volgde een grote uitverkoop, kleine restanten werden verdeeld onder familie en personeel. Veilinghuis Troostwijk Auctions bracht de machines en gereedschappen in de verkoop. Wat dan nog overblijft aan gereedschappen, materialen en boedel ging tegen een kiloprijs mee met een opkoper. Huisbankier AMRO-bank heeft nog een vordering op Sliedrecht BV maar ziet af van het persoonlijk aansprakelijk stellen van de beide directeurs. Terecht, want gelet op hun controlerende rol in de loop der jaren kon niet gesproken worden van onbehoorlijk bestuur. Daar waren zij immers bij aanwezig.

Vlak na het faillissement nog even verwarring. In het Weekblad voor Waddinxveen staat het bericht dat *Lundby of Sweden*, internationaal bekend als de maker van poppenhuizen, een fabriek in Waddinxveen wilde vestigen. Wim en Peter Sliedrecht zouden deel gaan uitmaken van de bedrijfsleiding. Het bericht is voorbarig of beter gezegd, het is anders gelopen. Wim en Peter Sliedrecht startten aansluitend op het faillissement met de handelsonderneming *Lundby of Sweden*. Deze onderneming gaat in 1985, dus binnen een jaar op in

speelgoedhandel Veenborg BV. Wim Sliedrecht is nog een aantal jaren directeur van dit bedrijf. Peter Sliedrecht kiest voor ander werk.

2026

Het is voorjaar 2026. Het gebouw van de AMRO-bank is gesloopt. Het woonhuis van de eerste generatie Sliedrecht (Zuidkade 229) is vervangen door nieuwbouw. De fabriek, de hallen en kantoren (Zuidkade 230) zijn opgesplitst en ingericht voor kleinere bedrijven en woonhuizen.

Zuidkade 230 (met silo) en woonhuis op 229^{FA}

Herbouw Zuidkade 229^{DM},

Op die plek, ruim veertig jaar geleden, worstelde Sliedrecht BV met haar voortbestaan. Een bedrijf met idealen, met plaats voor velen en oog voor design is ten onder gegaan.

In januari 2026 meldt Lego op de CES Electronicabeurs in Las Vegas dat zij zelf een chip heeft ontwikkeld. Een chip met licht en geluid, connectable met alle soorten van Lego-poppetjes. Lego wordt een game. Deze chip wordt ondergebracht in de bekende 2 X 4 noppen bouwsteen. Lego heeft zo haar eigen Smartbrick, Lego staat daarmee met één been buiten de speelgoedwereld. Ongecompliceerd hout heeft plaatsgemaakt voor een microcomputer verborgen in een plastic bouwsteen. Langzaam komt bovendrijven dat beukenhouten speelgoed het 'net op de wereld zijn' symboliseert. Lego is het vervolg voor jong en oud.

Terugblik (2026)

Tijd voor een terugblik. Vaak passeert de vraag of het anders had kunnen lopen. Dan moet je een afweging maken tussen enerzijds de sterktes en zwaktes van het bedrijf Sliedrecht en anderzijds de kansen en bedreiging in de wereld. Nou ja, de wereld? De wereld waarin Sliedrecht Speelgoed terecht is gekomen. Dat is moeilijk want afwegen en besluiten is mensenwerk en achteraf beweren zonder bewijzen kan iedereen nodeloos raken.

Bij deze toch een poging:

- Geen enkel Nederlands bedrijf heeft zowel na de Eerste Wereldoorlog als na de Tweede Wereldoorlog een rol van betekenis gespeeld bij de ontwikkeling/innovatie van speelgoed. De productie en verkoop van speelgoed werd niet voor vol aangezien;
- Na de Tweede Wereldoorlog groeide de economie in alle dimensies. Vrijetijd en mobiliteit waren eind jaren vijftig het begin van de recreatiemarkt. Sliedrecht BV had gelet op haar competenties en netwerk reeds toegang tot deze markt. Echter, het bedrijf beperkte zich tot strandstoelen en aluminium meubels. Met achtereenvolgens tenten, vouwwagens, caravans en campers had de firma Sliedrecht aan succes en dus aan continuïteit kunnen werken. De directie had zo haar twijfels;
- Bij de directie leefde meer dan honderd jaar het idee dat voor houten speelgoed van kwaliteit altijd markt zou zijn. Innovatieve en concurrerende producten uit alle landen van de wereld werden lange tijd met argwaan bekeken en onheus bejegend. Charismatisch leiderschap kan daarbij een rol hebben gespeeld.
- Toen begin jaren zeventig door de teruglopende resultaten bij de directie het besef boven kwam dat het bedrijf achterop raakte, was het in feite al te laat voor verandering. Te laat omdat er geen tijd meer was voor productontwikkeling en te laat omdat het eigen vermogen inmiddels onvoldoende was om te investeren;
- De firma Sliedrecht heeft tot driemaal toe na een heftige brand de rug gerecht. Lof! Emotioneel en financieel ongekend zwaar. Deze momenten van 'grote verandering' zijn niet aangegrepen om een andere weg in te slaan. Trouw, overtuiging of noem het rentmeesterschap speelden daarbij een rol;
- De directie en medewerkers hebben zich begin jaren zeventig op alle fronten ingespannen om er het beste van te maken. Echter, de nieuwe producten getuigen meer van *naar eigen idee wat proberen* en volhouden dan van *zakelijk ondernemen*;
- Eind jaren zeventig hielden de grote Nederlandse fabrikanten van houten speelgoed het voor gezien en sloten hun deuren. Externe adviezen aan de directie van Sliedrecht BV over het voortbestaan waren onvoldoende-krachtig dan wel onvolledig: de optie stoppen was kennelijk niet in beeld of onbespreekbaar;
- Dat Sliedrecht BV gedreven door vertrouwen en hoop nog een paar jaar door is gegaan, is veelzeggend. Echter, het faillissement was onafwendbaar. De bank heeft het afgedwongen.

Bronnen:

(nog niet compleet)

⁶ Weekblad voor Waddinxveen, 4 maart 1976

⁸ Weekblad voor Waddinxveen, 30 november 1977

² Weekblad voor Waddinxveen, 31 januari 1979

¹ Gemengde Branche (PRODEHA-VAKBLAD), tweede jaargang nummer 9, oktober 1950, blz 146/147

² Algemeen Dagblad, bijlage Rijn en Gouwe, 10 mei 2003

⁷ = Nederlandse Staatscourant, 26 oktober 1942

⁸ = Vakblad *Het jonge kind*, december 1974

⁹ = Weekblad voor Waddinxveen, 11 mei 1977.

¹⁰ = Studie van de markt voor speelgoederen, rapport Van Dien+C0 ORGANISATIE (mei 1981)

¹¹ = Waddinxveense Post 29 januari 1980

¹² = Weekblad voor Waddinxveen, 6 januari 1982

¹³ = Vakblad Speelgoed + hobby, december 1981

¹⁴ = Speelgoed + hobby, januari 1982 nummer 1

Bron, citaat of parafrase:

AS = Ali Sliedrecht (interview, vrouw van Teunis Sliedrecht)

BE = Brochure Expositie (mei 1965)

BS = Bill (Willem) Sliedrecht

BW = Bart Wiekart (het dorp Waddinxveen, jaargang 25, nr 4, december 2017)

DR = Krantenknipsel via www.delpher.nl

KK = Krantenknipsel (bron onbekend)

LB = Lourens Bas ea (*Speelgoed uit de polder*, Scriptum Books 2005)

PD = archief Peter Duijff

PS = Peter Sliedrecht

SS = Sarie Sliedrecht (kleindochter van Hendrik Willem Sliedrecht)

SM = Streekarchief Midden Holland

WB = Wim Bol (correspondentie in archief Bill Sliedrecht)

XX = Bron 'under construction'

Foto's met toestemming:

BS = Bill Sliedrecht

DM = Dupree Makelaars

FA = Familiearchief Sliedrecht

PD = Peter Duijff

PS = Peter Sliedrecht

XX = Bron onbekend of 'under construction', speurwerk in gang gezet

Opmerking: bij foto's waarvan de bron na speurwerk en onbeantwoorde brieven of mails de maker of rechthebbende onbekend is en blijft, wordt XX genoteerd. Zie ook de copyright clause

Dit artikel wordt om niet beschikbaar gesteld aan de liefhebber van oud speelgoed. Het intellectueel eigendom van dit artikel over de speelgoedfabriek Sliedrecht ligt bij mij, Peter Duijff. De hiervan afgeleide auteurs- en beeldrechten liggen eveneens bij mij. Deze rechten houden in dat de liefhebber de inhoud mag aanwenden voor eigen gebruik. Echter, niets uit dit artikel mag worden overgenomen, bewerkt, opgeslagen en openbaar gemaakt zonder voorafgaande toestemming van de rechthebbende auteur of fotograaf. Dit artikel is gebaseerd op het archief van de familie Sliedrecht en krantenberichten opgespoord via www.delpher.nl, op interviews én op mailberichten met familieleden. Daar waar mogelijk en zinvol zijn bronnen genoemd. Ik heb mij ingespannen vast te stellen of er rechthebbenden zijn anders dan ikzelf en eventueel een genoemde auteur, fotograaf, tekenaar of illustrator. Toch kan het zo zijn dat dit onderzoek niet volledig is. Degene die van mening is dat daardoor zijn of haar belangen zijn geschonden, wordt verzocht dit mij voor te leggen met als doel tot een oplossing te komen.

Peter Duijff

Schalkhaar, augustus 2026